

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
N-rul 9

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 28 FEBRUARIE 1926

C U P R I N S U L :

<i>PROBLEME SOCIALE: Republica lui Platon</i>	<i>St. Bezdechi</i>
<i>Lupta de clasă ca fenomen social</i>	<i>I. Mehedințeanu</i>
<i>POLITICA EXTERNĂ: Germania în Societatea Națiunilor</i>	<i>N. Dașcoviici</i>
<i>PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Creația matematică</i>	<i>P. Sergescu</i>
<i>INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Doliul Universității din Cluj:</i>	
<i>Ioan Paul</i>	<i>V. Bogrea</i>
<i>La catafalcul lui Ioan Paul</i>	<i>S. Dragomir</i>
<i>Cuvânt de despărțire</i>	<i>Sextil Pușcariu</i>
<i>Amintire despre Ioan Paul</i>	<i>Onisifor Ghibu</i> ✓
<i>„In locașurile dreptilor...“</i>	<i>Al. Ciura</i>
<i>ACTUALITĂȚI: Pentru al doilea teatru românesc al Ardealului</i>	<i>Horia Trandafir</i>
<i>BULETINUL ASTREI: A doua conferință a secției școlare</i>	<i>H. Trandafir</i>
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru („Papa Lebonard“ de J. Aicard; „Meșterul Manole“ de Victor Eftimiu în turneu; „Manechinul Sentimental“ cu Mărioara Voiculescu) Conferințe (G. Giuglea: Românii din Serbia; N. Bănescu: M. Psellos).</i>	<i>B. & B.</i>
<i>CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Vaccinarea antituberculoasă. — Sărbătorirea unui savant român. — Ideea biopolitică. — Lupta antiveneriană în Cehoslovacia. — O aniversare glorioasă</i>	<i>Dr. Aurel Voina</i>
<i>SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: Trei probleme în adunarea generală a Băncii Naționale. — Chestiunea cea mare a revalorizării. — Problema depozitelor la bănci. — O nouă comercializare</i>	<i>Sabin Cioranu</i>
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚII SĂPTĂMÂNALE: Sabotarea păcii. — Septimiu Mureșanu. — Orașele Ardelene. — Săptămâna muzicală. — Pentru tiparul frumos. — Reviste primite la redacție. — Bibliografie.</i>	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

INDUSTRIA SÂRMEI S. A. CLUJ

CONVOCARÉ

Domnii acționari ai Industriei Sârmei S. A. Cluj, prin aceasta se convoacă la

a V-a adunare generală ordinară,

care va avea loc la sediul societății în Cluj, Calea Victoriei No. 29 în ziua de 21 Martie, ora 11 a. m. cu următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea adunării generale.
2. Bilanțul pe anul 1925, raportul consiliului de administrație și al comitetului de cenzori, darea absolutului.
3. Distribuirea profitului net.
4. Fixarea jetoanelor.
5. Alegerea alor 3 membrii în consiliul de administrație pe o durată de trei ani, în locul d-lor preș. Dominic Rațiu, Ing. V. Dessila și Ing. I. C. Orghidan prin ordinea vechimii.
6. Alegerea întregului comitet de cenzori.
7. Eventuale propuneri.

Domnii acționari cari vor să participe la adunarea generală, sunt invitați a-și depune acțiunile la casieria noastră, sau la Banca Centrală pentru industrie și comerț S. A. Cluj și sucursalele ei, sau la Banca Românească S. A. București și sucursalele ei, cel puțin cu 3 zile înainte de adunare.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE.

ACTIVA				Bilanț la 31 Decembrie 1925				PASIVA			
Cassa	—	—	—	1,739.751	64	Capital	—	—	—	15,000.000	—
Hârtii de valoare	—	—	—	3,272.500	—	Fond de rezervă	—	—	—	1,763.353	25
Conturi curente	—	—	—	50,078.235	71	Fond de amortizări	—	—	17,137.821	74	
Efecte de primit	—	—	—	17,934.286	25	Augmentarea în anul 1925	—	—	6,291.812	07	
Imobile:						Dividende neridicate:					
Terenul fabricii	—	618.508	89			pe anii 1921, 1922, 1923 și					
Clădirea fabricii	—	12,141.521	51			1924	—	—	—	27.191	05
Colonia pt lucrători	—	1,828.053	26			Conturi curente	—	—	—	85,055.424	06
Imobilul din Cluj	—	1,000.000	—			Efecte de plată	—	—	—	22,500.000	—
Linia de garaj	—	870.383	04			Reescont	—	—	—	15,303.823	80
Conductul de gaz natural	—	1,223.027	79			Transitoriu	—	—	—	1,567.896	69
Instalația fabricii	—	2,692.758	82	20,374.253	31	Beneficiul net pe anul 1925	—	—	—	3,743.121	48
Mașini și unelte	—	—	—	29,269.872	83						
Mobile:											
Vehicule și mobile	—	1,566.040	49								
Mobilierul biroului	—	4,149.94	94	1,847.531	43						
Materiale prime și auxiliare	—	—	—	9,090.715	04						
Fabricate:											
Fier laminat, fier de beton,											
sârmă, cue, fier balot, și											
arcuri de mobile	—	—	—	32,131.231	09						
Transitoriu	—	—	—	1,812.376	94						
Aprovizionarea muncitorilor	—	—	—	839.700	—						
				168.390.444	24					168,390.444	24

PERDERE				Profit și Perdere la 31 Decembrie 1925				PROFIT			
Amortizări:						Câștig la mărfuri	—	—	—	23,465.003	15
Clădirile fabricii, linia de						Chirie	—	—	—	8.933	33
garaj, conductul de gaz						Interese la efecte	—	—	—	103.117	50
natural, instalația fabri-											
cei și birourilor, mașini											
și unelte, vehicule și mo-				6,291.812	07						
bilier	—	—	—								
Cheltuieli generale:											
Salare, spese de admini-											
strație, asigurări etc.	—	—	—	3,835.549	83						
Dobânzi	—	—	—	7,086.922	36						
Impozite	—	—	—	2,619.648	24						
Beneficiu net pe anul 1925	—	—	—	3,743.121	48						
				23,577.053	98					23.577.053	98

Cluj, la 31 Decembrie 1925

ss. I. Diamant, dir. general

ss. Ionel Comșa

ss. Ing. Virgil Dessila

ss. Ing. Ioan Hossu

ss. Dominic Rațiu, președinte

ss. Dr. Mozes Farkas

ss. Ing. Vasile Lazar

Pentru contabilitate: Ludovic Feller, proc. șef. cont.

ss. Eugen Beșa, director

ss. Ing. Ioan Negrăușiu

ss. Ing. I. C. Orghidan

ss. Ing. Tiberiu Eremie

S'a examinat și s'a găsit în deplină ordine

Cluj, la 19 Februarie 1926.

ss. Aurel Bruckner

ss. Virgil Comșa

ss. Dr. Octavian Sgîmbea, președinte

ss. D. Constantinescu

ss. Richard Hecht

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
PIAȚA UNIREI No. 8. TELEFON 308
CALEA VICTORIEI 51
Cluj, Duminecă 28 Februarie 1926

Anul III

Nrul 9

NUMĂRUL: LEI 12

Republica lui Platon

Un studiu sau o serie de studii asupra diverselor utopii sau încercărilor de a imagina o lume mai bună, nu își are nicăieri un loc mai potrivit ca în cadrul unei reviste ce se intitulează „Societatea de Măine“. Ce nume promițător și plin de speranțe! Dar fiecare avem dreptul și datoria să nădăjduim că acea societate de mâine, va fi mai bună decât cea de astăzi, deși — Doamne ferește! — se poate întâmpla și contrariul. Oricum, chiar dacă un sceptic ar obiecta că între aceste utopii și realitate nu e nici o punte de legătură, îi replicăm că preocuparea pentru măcar câteva ceasuri, cu aceste viziuni luminoase ale unei vieți care cel puțin pe hârtie e frumoasă, are darul să mângâie sufletul, să-l întărească și să-l facă să vibreze tinerește. Speranța doar e lucrul cel mai ieftin și cel mai neprețuit pentru muritori.

Deschidem această serie cu un rezumat întovărășit de câteva considerațiuni sumare asupra vestitei „Republici“⁽¹⁾ a marelui filosof Platon. Această monumentală operă e scrisă în formă de dialog între Socrate și mai mulți parteneri. Discuția e socotită a fi avut loc pe la sfârșitul sec. V.

(I) Într'un cerc de cunoștinți Socrate discuta despre cea mai bună definiție a dreptății. După ce respinge părerea unuia dintre interlocutori că dreptatea constă în a face bine prietenilor și rău la dușmani, ajunge la concluzie că omul drept e acela care e bun și nu face rău nimănui. La observația retoricului Trasymah, că dreptatea constă în ceia ce e mai avantajos celui tare, Socrate dovedește că justiția e egală cu virtutea și știința. Ajuns la acest punct filosoful, constată că discuția n'a procedat logic și că ar trebui să se cerceteze care este esența ideii de justiție.

(II) Glaucon, unul din parteneri, susține că oamenii practică dreptatea, nu ca un lucru bun în sine ci ca pe un lucru necesar. Viața omului nedrept, care scapă de sancțiuni, e mult mai fericită decât a celui drept. Dar experiența a învățat pe cei slabi, că relele ce decurg din nedreptate sunt mai mari pentru ei decât folosul pe care l'ar avea de pe urma dreptății. De aceea au stabilit acele reguli convenționale cari îi învață să nu facă rău, spre a nu-l suferi nici ei la rândul lor. Rezultă deci că dreptatea nu e un bun în sine, ci ea se recomandă doar prin urmările ei. Socrate stăruie asupra punctului său de vedere, dorind a cunoaște justiția în ea însăși. Și pentru aceasta el își închipue un stat ideal, care nu există pe pământ, dar care își are modelul său în cer. În acest stat e mai ușor de cercetat natura dreptății.

Oamenii au nevoie unii de alții, de aici originea Statului. O clasă de oameni a acestui stat e menită să subvie necesităților existenței: clasa lucrătoare, producătoare. Apărarea față de vecini necesitează la rândul ei o clasă a războinicilor, ce trebuie alcătuită din indivizi cu anumite calități; dintre cari cea mai de seamă e curajul. Dar acest curaj, spre a nu deveni un instrument de dominație asupra celorlalte clase, trebuie moderat prin o anumită educație. Aceasta e alcătuită din două părți: una care se adresează trupului, alta sufletului și are ca scop să formeze caractere în care blândețea și forța se amestecă în chip fericit. Lectura acelor poezi cari arată pe zei ca niște ființe corupte, trebuie interzisă. În locul ei, tinerii vor face cunoștință cu povestile care înfățișează pe Dumnezeu ca o ființă bună, străină de orice slăbiciune, și neschimbătoare. Numai o astfel de creștere face să răsară în suflete sentimentul pietății adevărate.

(III) Poeziile puse în mâna tinerilor, trebuie să trezească în ei dragostea de

adevăr și de cumpătare și să-i facă să înțeleagă frumusețea ideii de dreptate. Forma acestor poezii trebuie însă să intereseze pe legiuitor. Dintre cele trei feluri de producții literare în versuri, poeziile lirice, drame, epopee, numai cel dintâi e potrivit pentru a forma caractere bărbătești și sincere, celelalte două nu sunt decât o imitație, adică o minciună, și deci reprobabile. Dar poezia e întovărășită de muzică. Dintre diferitele moduri muzicale, cel mai apt pentru o bună educație e cel dorian, simplu și energic; celelalte două — lidianul și ionicul au a fi înlăturate căci enervează sufletele.

Cât privește educația gimnastică, rostul ei nu e cel care s'ar părea la prima privire: întărirea trupului, ci tot fortificarea sufletului. Căci deprinzând trupul cu ostenelele, cu frugalitatea, cu modestia, nu avem la urma urmei de scop decât tot întărirea a celei virtuți a sufletului ce se numește bărbăția. Chemați la cârma statului vor fi acei ce au arătat o dragoste mai luminată și mai statornică pentru țara lor; iar prima condiție pentru puterea și trănicia Statului trebuie să fie cea dragoste ce unește laolaltă pe toți cetățenii țării cari au a se socoti unii pe alții ca frați. În acest întreg social, oamenii nefiind toți deopotrivă înzestrați, fiecare e dator să îndeplinească rolul pentru care e mai apt. Clasa războinicilor, va fi hrănită pe socoteala statului, și membrii ei nu vor avea nici o proprietate personală.

(IV) Pentru ca Statul să meargă bine, trebuie să desființăm din el sărăcia și bogăția; astfel realizăm unitatea lui, principiul fundamental, izvorul de viață și prosperitate al statului. Pentru a înfăptui complet această unitate, trebuie să păstrăm legile așezate, în special pe cele privitoare la educație. Numărul mare de legi e deasemenea un rău considerabil; un număr restrâns de principii, va fi de

¹ Primele 5 cărți (toată lucrarea e împărțită în 10 cărți) au fost traduse de d. V. Bichigean și publicate în editura „Casei Școlaelor.“

ajuns să rânduiască viața pe baza unei comunități a femeilor și a copiilor.

Intr'un astfel de stat perfect, înțelepciunea trebuie să fie apanajul mai ales al clasei de conducători, bărbăția va fi incorporată în clasa războinicilor, cumpătarea va fi deopotrivă atributul tuturor claselor sociale. Dar unde rămâne dreptatea, ea, virtutea de căpetenie, pe care Socrate o așezase în acest stat ideal? Ea e ceva mai presus de toate celelalte virtuți și constă în aceia că fiecare din clasele ce alcătuiesc întregul să-și facă datoria sa, și să nu se amestece în lucruri ce nu o privesc. Neobservarea acestei virtuți, duce la ruină, la haos.

Precum în Stat, așa se manifestă dreptatea și în fiecare din noi. Sufletul nostru e alcătuit din două părți: o parte rațională, una afectivă. Aceasta din urmă se împarte și ea în două: curajul, care e un fel de ostaș al rațiunii împotriva patimei, și dorința — patimile, cari alcătuiesc partea cea mai superioară a sufletului. Intre aceste 3 elemente ale sufletului și cele 3 clase sociale e o coresponsiune perfectă. În om dreptatea e virtutea ce pune rânduială în suflet și-l face să se cărmuiască armonice, silind fiecare parte să-și îndeplinească rolul ei în concordanță cu celelalte.

Nedreptatea este negarea acestei discipline, acestei rânduieli, atât în individ cât și în Stat. Intrebarea e: Dreptatea sau Nedreptatea procură atât individului cât și Statului-fericire?

(V) Înainte de a trece la examinarea celor 5 forme de Stat, dintre care cea mai bună e cea înfățișată mai sus, Platon, se ocupă mai deaproape cu principiul comunității femeilor, cari, după el, trebuie să aibă aceleași atribuții ca și bărbații, întrucât natura lor e identică cu a acestora. Comunitatea aceasta a femeilor e mijlocul excelent pentru a realiza unitatea Statului, făcând să dispară micile gelozii, rivalități, dintre diferiții membri ai Statului. Realizarea unei asemenea reforme e făcută posibilă prin o prealabilă educație în acel sens și prin chemarea filosofilor la cârma Statului. Nu poate exista un bun guvernământ, decât când filosofii vor fi regi, sau regii filosofi.

Căci politica e tot una cu filosofia. Dar ce e un filosof? Acela care caută să ajungă în posesia înțelepciunii, a științei. Știința nu se ocupă cu lucrurile trecătoare, particulare, cari sunt obiectul opiniei, a acestui fel de cunoștințe inferioare, ci cu adevărata esență, cu ideia tuturor lucrurilor, ea caută să descopere ființa adevărată, pe care se întemeiază știința eternă. Alături de ființa adevărată, avem neființa, care

e obiectul ignoranței. Vulgul stă la mijloc, între știința absolută și ignoranță, judecând cu ajutorul slab al opiniei. despre acele lucruri sensibile și schimbătoare, efemere ale unor realități până la cari nu se poate ridica de cât mintea filosofului.

(VI) Numai filosofii pot să creeze pe pământ Statul ideal, pentru că sufletul lor e îndreptat spre contemplarea justiției și adevărilor eterne. Ei disprețuiesc minciuna, plăcerile mărunte ale vieții, și nu trăesc decât pentru cercetările lor sublime. Dacă ei sunt socotiți de oameni ca ciudați și străini de lume, lucrul se datorește faptului că cetățenii sunt orbi și nu-și văd adevăratul lor interes. Plebea nu știe că politica e o știință grea și nu cere dela conducătorii ei altceva decât să slujească patimilor și plăcerii sale.

Filosofii nu se îmbulzesc în treburile publice, pentrucă concetățenii lor le cer servicii pe cari ei le socotesc nevrednice, de aceea ei se refugiază în o viață retrasă și trăesc pentru speculațiile lor. Și totuși ei sunt singurii oameni capabili să facă fericirea Statului.

Dar pentru asta și ei trebuie să aibă o anumită educație, al cărui scop esențial trebuie să fie de a le da posibilitatea să contemple ideia Binelui, căci cunoștința acestuia e supremul scop al vieții. Celace e soarele în lumea vizibilă, este Binele în lumea inteligibilă. Ideia Binelui este izvorul adevărului.

Lumea materială și lumea inteligibilă se împarte în câte două părți. Prima în a) ființele și lucrurile concrete; b) imitațiile acestor ființe și lucrurile concrete. Lumea inteligibilă se împarte în: a) ideile pure în sine, prin studiul cărora ne ridicăm până la ideia de Bine și b) ideile amestecate cu reprezentării succesibile, cum sunt noțiunile geometrice, cari deși generale și abstracte, au nevoie de reprezentări figurate spre a fi înțelese.

Corespunzător acestor patru categorii, avem cele patru forme ale cunoașterii: 1) opinia, adică cunoștința ființei concrete; 2) știința, care e cunoștința ființei inteligibile; 3) credința, prin care cunoaștem lucrurile reale, sensibile și 4) imaginația, prin care cunoaștem imaginile lucrurilor sensibile.

La rândul lor ideile pure de orice amestec cu realitatea, sunt cunoscute prin rațiune.

(VII) Scopul adevăratei educații ar trebui să fie de a duce pe oameni la cunoașterea Ideii de Bine, prin un șir de studii pregătitoare. Dar oamenii se opresc la suprafața lucrurilor sensibile și stau ca într'o peșteră unde nu învață decât să cunoască umbrele lucrurilor, nu realitățile însăși. Adevă-

ratul educator trebuie să scoată pe oameni din această peșteră a grosolanei iluzii. Să-i aducă afară la lumina adevărului, învățându-i să se ridice până la contemplarea ideii de Bine. Această ridicare a spiritului, care trebuie învățat a cunoaște esența, nu accidentele lucrurilor, se va face prin studii treptate după un plan care va cuprinde: a) Aritmetica, b) Geometria, c) Stereometria, d) Astronomia și Muzica și e) Dialectica, care ne învață să ne dăm socoteală de fiecare lucru în sine, și conduce spiritul dela cercetarea fenomenelor sensibile la contemplarea esenței adevărate a lucrurilor. Studiile acestea se vor începe la vârsta de 20 de ani; Dialectica e rezervată pentru vârsta de 30 ani. Cei cari după 5 ani se vor fi dovedit apți în acest studiu, vor avea acces la toate marile slujbe militare și politice, până la vârsta de 50 de ani.

După această vârstă, se pot ocupa exclusiv cu cercetarea binelui în sine, ca să ajute și mai departe la desăvârșirea Statului și a concetățenilor. Femeile capabile vor putea și ele să aspire la toate aceste ranguri.

(VIII) Sunt aici forme de guvernământ cari corespund celor cinci feluri de caractere ale firii omenești. Un fel de guvernământ chiar cel mai bun, nu e veșnic; el trebuie fatalmente să se schimbe. Deaceia și 1) Aristocrația (guvernarea celor mai buni, celor mai drepti) stabilită după-sistemul studiat mai sus, se transformă în 2) Timocrația (dominarea celor ambițioși), prin aceia că clasa războinică devine proprietară și asupra celorlalte clase. Averea astfel strânsă în mâna acestora, ajunge un instrument de opresiune, care face pe câțiva din cei mai bogați și puternici să se erijeze în stăpâni ai celorlalți, dând naștere 3) Oligarhiei. Dar guvernământul oligarhic presupune deoparte un mic număr de stăpânitori bogați, și un mare număr de supuși săraci. Aceștia fiind majoritatea, smulg puterea din mâna celor puțini și întemeiază 4) Democrația (domnia poporului), care la rândul ei se lasă condusă de nenumăratele ei apetituri, și degenează în anarhie, de care se folosește un favorit al poporului, care, sub cuvânt că-l protejează pe acesta, se proclamă tiran, și întemeiază 5) Tirania, cel mai absolut și mai odios fel de guvernământ.

La fel se întâmplă și cu caracterele. Fiul omului drept ajunge un ambițios, iar fiul acestuia un avar. Fiul avarului se lasă tuturor dorințelor și patimilor de cari e stăpânit.

(IX) Fiul acestuia ajunge un criminal stăpânit tiranic de o patimă exclusivă, și e cel mai nenorocit om, precum

nu e Stat mai nesocotit decât cel condus de un tiran. Căci e un suflet în Stat și un stat în suflet. Tiranul, în aparență cel mai fericit om, e de fapt cel mai nenorocit, căci el e condamnat la greaua robie a patimei sale. Deci nu în nedreptate se află fericirea. Lucrul se mai poate dovedi și altfel. Sufletul are trei facultăți: rațiunea, curajul, sensualitatea. Fiecare din ele are plăcerile ei, și reprezintă un anumit caracter, după cum în sufletul cuiva predomină cutare sau cutare facultate. Filosoful ne spune — și trebuie să-l credem căci el are mai multă experiență și reflexiune — că fericirea pe cari ne-o dau plăcerile virtuții, e cea mai trainică, întrucât aceste plăceri sunt singurele durabile și legate de reversul lor, suferința.

Plăcerea e ceva pozitiv, cum afirmă unii. Ea constă într'un fel de bună stare care nici nu e condiționată, nici urmată de o durere. Rațiunea și virtutea fiind lucrurile cele mai conforme firii omenești, e natural ca și plăcerile legate de rațiune și virtute să fie cele mai potrivite pentru noi, isvorul adevăratei fericiri omenești. Deci omul spre a fi fericit trebuie să facă să domnescă în sufletul său virtutea și înțelepciunea, sau cel puțin să se lase cărmuit de altul care e în stare să-l ducă la fericire. Acesta nu e decât filosoful, care într'un astfel de Stat se însărcinează bucuros de a realiza aci pe pământ o copie cât mai desăvârșită a acelei cetăți ideale.

(X) Poezia imitativă (drama și epopeia) nu trebuie admisă în Stat, căci enervează și slăbește sufletele, depărtându-le de virtute și de adevăr. Omul virtuos primește răsplată chiar pe lumea aceasta, răsplata care se află în chiar conștiința lui. Dar o răsplată mai mare îl așteaptă pe lumea cealaltă, căci sufletul e nemuritor, cum se poate vedea din povestea lui Her pamfili-anul, care fiind ucis într'o luptă, se scorbore în infern și se întoarce după douăsprezece zile, ca să povestească ce-a văzut acolo. După moarte — spune el — sufletul despărțit de trup ajunge în fața a două deschizături în pământ, cărora le corespund altele două deschizături în cer. Pe acolo se sue și se coboară sufletele morților. La mijloc între aceste deschizături stau judecătorii, în fața cărora se prezintă sufletele la judecată. Sufletele virtuoaase se sue la cer pe deschizătura din dreapta, cele rele se coboară în iad prin deschizătura din stânga în pământ. Aceste primesc o pedeapsă înzecită pentru păcatele lor, pe cari le ispășesc abia într'o mie de ani. După această ispășire, ele sunt aduse într'un loc unde sub privigherea ursi-

toarelor își aleg o nouă viață. Orice suflet e liber să-și aleagă viața pe care o vrea și Dumnezeu nu e responsabil de această alegere. Înainte de a intra în trupurile ce și-au ales, sufletele sunt duse la fluviul Lete (uitarea), din apa căruia beau spre a-și uita trecutul. Apoi se întorc pe pământ pentru a începe o nouă viață.

Concluzia? Toate cele de mai sus — observă Platon — ne îndeamnă să cunoaștem și să practicăm dreptatea, isvorul de fericire adevărată atât în lumea aceasta, cât și în cea viitoare.

*

Pentru Platon „Republica“ sa nu era numai o utopie, o expresie a unei artistice nevoi sufletești, care caută să construiască în imaginație o lume așa cum o dorea el. „Republica“ lui era ceva mai mult: programul unei eventuale realizări, socotite de el un absolut imposibil. Dovadă stau repetatele lui încercări cu Dion din Sicilia, cât și faptul că a răspuns invitației unor anumite cetăți cari doriau să-l însărcineze cu redactarea unei constituții.

Dar încercările lui n'au reușit, în cele din urmă va fi convins și el că planul său — cel puțin pentru acel timp — era irealizabil.

Și dacă o asemenea republică s'ar fi putut înființa, avea ea să fie oare spre fericirea cetățenilor? Sunt foarte sceptic. Statul lui era prea inchiuzitorial; acel amestec al autorității în viața cea mai intimă a individului, avea să fie simțită ca o povară insuportabilă. Omul nu primește nici chiar fericirea când vrei să i-o dai cu sila. Și asta era rostul Statului după Platon: să facă pe oameni fericiți, chiar împotriva voinței lor. Modernii, cari au lăsat statului numai datoria și dreptul de a stabili până unde poate merge libertatea individului și a-i da acestuia maximum de siguranță, au fost mai cuminți.

O altă greșală făcută de Platon, a fost că el a considerat Statul și individul deosebite numai cantitativ, nu și calitativ; greșala aceasta i-a fost de altfel comună cu toți filosofii politici greci. Dar pe noi experiența și studiul ne-a învățat că între microcosmul numit om, și macrocosmul numit Stat, e și o deosebire calitativă, după cum e o profundă deosebire între psihologia individului ca individ, și a mulțimii ca mulțime. În politică și sociologie 2+2 nu fac totdeauna patru.

Cel care a spus întâi că rolul Statului e înainte de toate de a fi o ființă morală bazată pe dreptate, a fost un mare învățător, un mare îndrăgnet. Două mii de ani după el, lumea a rămas tot la conceptul de Stat

putere. Dar dacă totuși în cursul timpului această noțiune brutală tinde să se mai ciseleze, să ajungă măcar în discuția teoretică la un compromis cu ideea de stat ca o realizare a binelui, aceasta se datorește într'o măsură nu mică aceluia care a scris „Republica“.

St. Bezdechi

CONFERINȚE

Mihail Psellos, un tip reprezentativ al Bizanțului

Conferința d-lui Bănescu, prof. univ., ținută în seria organizată de „Extensiunea Universitară“ n'a fost numai o expunere a vieții marelui poligraf bizantin din sec. al XI, ci și o amplă descriere a vieții bizantine din cea mai caracteristică epocă a ei. Este epoca în care moravurile Bizanțului influențate și de împrejurările istorice au primit pecetea cu care s'au eternizat în istorie.

D-l Bănescu a ales pe Psellos fiindcă rezumă în el ce are mai caracteristic această epocă; fiindcă viața lui a fost împletită cu toate evenimentele mari pe care n'a fost scârbuit în ale lăsa posterității într'o mulțime de scrieri istorice, memorii, discursuri, corespondențe, etc. Vestitul poligraf, care pentru verva sa caustică, multilateralitatea cunoștințelor sale care îmbrățișa domeniul filosofiei, artei și științei, pentru spiritul său excitat de o veșnică curiozitate, a fost numit Voltaire al Bizanțului — s'a bucurat de educația cea mai aleasă pe care i-a putut-o da familia sa distinsă și școlile, în floare, ale timpului. Expunându-i amănunțit educația, conferențiarul ne-a desfurat partea cea mai interesantă și mai caracteristică a vieții sociale și culturale a Constantinoplei din sec. XI. Cu toată strălucita lui educație însă, intrat în viața publică (profesor la universitate, călugăr, ministru al împăraților Isaac Comnenul și Doucas, etc.), caracterul său nu a putut rezista valului de demoralizare al epocii. Deaceia viața lui este un lung șir de înălțări și căderi: supus, devotat al cutărui împărat el îl înălța în discursuri strălucite pentru a completa, mai apoi, cu egală abilitate, la detronarea lui. Ceeace române de la el însă ca neprețuită oglindă a vremii lui este imensa lui operă, cu bogate repercusiuni și asupra dezvoltării filosofiei și științei de după el.

REVISTE PRIMATE LA REDACȚIE. — Vatra Școlară III. 4—6; Căminul II. 11—12; Făt Frumos I. 2; Răzeșul I. 1; Adevărul literar și artistic VII. 272; La Roumanie Nouvelle I. 10; Ramuri XX. 1.

POLITICA EXTERNĂ**Germania în Societatea Națiunilor**

În ultima sesiune a consiliului din Decembrie 1925, d. Beneș, spunea că „o eră nouă se va deschide în viața Societății Națiunilor“ făcând, evident, aluzie la apropiata intrare a Germaniei.

Evenimentele care au premers și s'au încheiat prin conferința dela Locarno au pregătit, în mod definitiv, drumul Germaniei pentru reintrarea în cercul politicii mondiale cu deplină-tatea drepturilor legate de situația ei de mare putere.

Dacă ne amintim prevederile pactului, pe care trebuie să le îndeplinească un Stat solicitând primirea în Societatea Națiunilor, vom conveni că Germania a reperat un mare succes moral pe urma conferinței dela Locarno.

Intr'adevăr, pactul stabilind că nu pot fi admise, cu majoritatea de două treimi a membrilor societății, decât acele State care:

a) au guvernământ liber și reprezentativ; și

b) dau garanții de îndeplinirea obligațiilor internaționale

pusese în calea Germaniei spre Societatea Națiunilor un obstacol de neînvins cât timp capitolul reparațiilor rămânea nelichidat.

După frământările extraordinare în jurul reparațiilor timp de câțiva ani, planul Dawes, în 1924, a lichidat capitolul acesta pentru a aduce la ordinea zilei problema „siguranței, arbitrajului și dezarmării“ prin vestitul „protocol dela Geneva“. Înălăturarea acestuia, în condițiunile cunoscute cititorilor noștri, au condus la acordurile stabilite în toamnă la Locarno¹⁾.

„Spiritul dela Locarno“ în mod logic și ca o consecință firească atrage Germania în sânul instituției dela Geneva.

„Condițiile“ germane pentru ca să vină la Geneva.

În evoluția aproape cinematografică a situației, pentru poziția Germaniei față de Societatea Națiunilor, nu-i fără de interes să menționăm că, încă dela 23 Septembrie 1924, printr'un memoriu adresat guvernelor reprezentate în Consiliul dela Geneva, cabinetul german exprimase condițiile în care înțelegea să-și facă intrarea în Adunarea Națiunilor. Se fixau patru „con-diții“ și anume:

1) un loc permanent în Consiliu;
2) rezerve cu privire la aplicarea sancțiunilor cuprinse în art. 16 din pact

ținându-se seamă de dezarmarea germană, rezerve admise la Locarno, precum am văzut;

3) acceptarea unei declarații formale în privința hotărârii de a-și respecta obligațiile pierdute prin război sub forma mandatelor internaționale.

Intretimp, n'a mai fost nevoie să dea vre-o declarație specială în sensul acesteia dela punctul 3, s'a rezervat pentru mai târziu chestiunea colonilor, i-s'a acceptat fără nici o discuție condiția dela primul punct și în sfârșit rezervele cu privire la art. 16 din pact au fost relativ lesne acceptate în conferința dela Locarno.

Ulterior, condițiile germane față de S. N. s'au completat prin cererea unei reprezentări corespunzătoare în secretariatul general dela Geneva cu un loc de sub-secretar General și conducerea unei secții cel puțin, fie cea juridică fie cea politică, oșebit de admiterea limbii germane, alături de engleză și franceză, ca limbă oficială.

Dacă primul punct a fost admis fără dificultate și secretarul general, sir E. Drummond, a călătorit la Berlin spre a lua înțelegere asupra persoanelor ce urmează să le numească în secretariatul general; ultimul, asupra limbii, va cădea cu siguranță așa cum s'a întâmplat cu pretenția identică a limbilor italiană și spaniolă.

Interesant și caracteristic este faptul că, după Locarno, Germania a lăsat și a ținut în mod evident să lase impresia că nu-i grăbită să formuleze cererea pentru primirea la S. N. Abia după așteptări enervante și după nedumeriri în privința soartei operii săvârșită la Locarno și strâns legată de venirea Germaniei la Geneva, comisia afacerilor streine a Reichstag-ului a autorizat, în sfârșit, la începutul lui Februarie a. c., guvernul, să execute legea din 28 Oct. 1925, trimițând la Societatea Națiunilor cererea de admitere.

Repercusiuni fericite: spre universalizarea S. N.

Cu toate aceste rezerve sau jonglerii de ultimă oră, este evident că venirea Germaniei în sânul S. N. va contribui la universalizarea instituției pacifice dela Geneva, condiție neapărată pentru consolidarea și eficacitatea operii sale internaționale. Intr'adevăr, unul din cele trei state mari ale lumii, care ședeau, până acum, în afară de Societatea Națiunilor, adică Statele Unite, Rusia și Germania, intră în mijlocul ei.

Dacă faptul prin el însuși va putea influența și atitudinea celorlalte două State, ce rămân încă pe dinafară, atunci importanța gestului Germaniei va apărea și mai mare în istorie.

Deocamdată ținând seamă de influența elementelor americane de origine germană, în politica internă a Statelor Unite, eventual de apropierea lor către partidul democrat, partizan al Societății Națiunilor, putem spune că n'ar fi exclus ca acest partid, în jocul electoral viitor, să determine revenirea la politica inițiată de regretatul președinte Wilson. În orice caz, pacificarea europeană la Locarno și revenirea forțelor germane în sfortărea generală de refacere, vor slăbi tăria criticelor americane împotriva politicii vechiului continent și implicit a S. N. Dealtfel, se cuvine să notăm, ca un reviriment important, adeziunea Statelor Unite la Curtea permanentă de justiție internațională dela Haga, înființată, precum se știe, ca suprem organ judiciar prin pactul S. N., — adeziune dată către sfârșitul lui 1925.

În ce privește Rusia, nu s'ar putea vorbi de vre-o schimbare a atitudinii dușmănoase față de organismul pacific și conservator dela Geneva, — burghez înainte de toate în ochii revoluționarilor dela Moscova. Este, însă, evident că intrarea Germaniei în S. N. și indulcirea convenită asupra art. 16 din pact nu se pot interpreta ca un act de ostilitate contra Rusiei.

Poate chiar dimpotrivă.

Alte repercusiuni îngrijitoare.

Ca tot ce este politic și omenesc, venirea Germaniei la Geneva va avea și efecte de alt ordin decât acelea mai mult ori mai puțin fericite pe care le-am văzut.

Nu trebuie să uităm că este vorba de un stat învins și nemulțumit pe urma regulamentului păcii generale, de un stat organizat și tenace, hotărât totdeauna să-și urmărească scopurile fără șovăire. Iată, prin urmare, un element centrar consolidării păcii și normalizării situațiilor internaționale din nou create la pacea generală.

Astfel, ne putem aștepta, în primul rând, la o acțiune metodică și susținută în chestiunile privitoare la minorități, — deci la un atac permanent și bine organizat împotriva Statelor cu minorități germane, dintre care statele vecine direct Germaniei au a se teme mai mult decât celelalte. Un fost ministru, dr. Erich Koch, argumenta, încă din vara trecută printr'un articol de ziar, pentru intrarea în S. N. a Germaniei ca să ia conducerea problemelor minoritare de oarece este

¹⁾ Acorduri, de asemenea, cunoscute cititorilor S. d. M.

statul care, astăzi, are, afară din granițele sale, cele mai multe minorități²⁾.

Alarmarea aceasta, însă, nu trebuie exagerată pentru motivul foarte simplu că situația Germaniei, ca direct interesată, îi va îngreui foarte mult orice acțiune ostilă statelor cu minorități. Ultima rezoluție a Consiliului S. N. în privința procedurii „comitetului de trei“ pentru studiul plângerilor din partea minorităților a și înlăturat, printr-o recuzare logică, Germania, ca membru al Consiliului, din acel vestit comitet.

Dacă notăm și declarațiile făcute la Consiliu, cu prilejul debaterilor asupra modificărilor de procedură propuse de contele Apponyi (Ungaria), putem fi siguri că, în cercurile hotărâtoare dela Geneva, s'a înțeles bine importanța problemei minoritare din punctul de vedere al consolidării noilor state și că o exploatare a ei, în scop de revanșă, pare definitiv exclusă.

Un Francez cu greutate seria de curând într'un ziar cehoslovac³⁾ că problema minorităților germane, din statele care au asemenea minorități, nu va putea fi în nici un caz, o problemă germană, adăogând că acest lucru trebuie să fie bine înțeles la Berlin.

În al doilea rând, Germania va căuta să ridice, desigur, înaintea S. N. chestiunea frontierelor în sensul revizuirii lor pacifice, conform prevederilor art. 19 din pact, până astăzi inaplicat și inaplicabil în forma lui imprecisă și contradictorie cu dispozițiile de umanitate pentru toate hotărârile de fond ce se iau fie de Adunare fie de Consiliu. Nu-i mai puțin adevărat, însă, precum recunoaște d. Ioseph Barthelemy în „Echo de Paris“, că o concluzie admisă de Adunarea S. N., chiar cu simplă majoritate, împotriva așa zisului „culoar polonez“ spre Danzig, ar pune Polonia într'o foarte grea situație.

O teză de doctorat în drept a unui ungur, de curând tipărită la Paris, cu privire la aplicarea art. 19 din pact, caută să dovedească necesitatea admiterii simplei majorități în locul unanimității imposibile, — deși tratatele de pace încheiate între alții decât membrii S. N. sunt *res inter alios acta*...

În sfârșit, în materia dezarmării prevăzută prin art. 8 din pact și rămasă, până astăzi, literă moartă, Germania ar putea invoca al V-lea capitol din tratatul dela Versailles, din care rezultă că dezarmarea germană trebuie să

fie introducerea celei generale. Presiunea noului membru al Consiliului ar putea fi supărătoare și primejdioasă pentru unele state victorioase cărora vecinătățile geografice nu le îngăduie să treacă nici la prima etapă a dezarmării...

Polonia cere un loc permanent în Consiliul dela Geneva.

În fața atâtor perspective variate și contradictorii ce se deschid Societății Națiunilor prin venirea Germaniei, guvernul polonez a pornit o acțiune de prevedere cerând un loc permanent în Consiliu alături de cel german.

Argumentele se vădesc din cele examinate până acum ca și din situația specială a Poloniei pe urma tratatelor încheiate la Locarno. Într'adevăr, toți semnatarii acelor tratate, Franța, Anglia, Italia, Belgia, Cehoslovacia și însfârșit Germania, au locuri în Consiliul dela Geneva, afară de Polonia.

Osebit de aceasta, republica polonă nu este o simplă creație a regulamentului păcii generale dela 1919, ci îi un factor fundamental pentru noua ordine internațională, un element de echilibru și stabilitate pentru harta cea nouă a vechiului continent. Dacă Bismark spusese cândva că o Polonie reînviată ar însemna „o armată franceză pe Vistula“ noi putem spune, astăzi, că republica aliată este un factor absolut necesar de ordine și stabilitate în Europa răsăriteană și centrală atât față de Germania cât și față de Rusia.

Așa se explică pentru ce Franța susține cu energie cererea Poloniei și se pare că a obținut adeziunea Angliei la acordarea locului permanent în Consiliu.

Mica Antantă, la rândul ei, nu este împotriva locului permanent al Poloniei, ci a hotărât, în mod precis, susținerea cererii sale, la Geneva, cu prilejul ultimei conferințe dela Timișoara. Cehoslovacia, ca reprezentantă a Micii Antante în Consiliu și ca vecină imediată cu Germania, în Europa centrală, nu poate avea interese contrarii Poloniei la Societatea Națiunilor și în tot ce privește apărarea noului regulament internațional, pretutindeni și totdeauna. Cât privește România, vecină și aliată pentru primejdiile dela răsărit, intrarea Poloniei în Consiliu poate însemna tocmai o garanție mai mult de sprijin la Societatea Națiunilor contra celor cari ar vroi să turbure pacea. Același lucru l'am putea spune despre regatul Sârbo-Croato-Sloven dacă ne gândim la tendințele Germaniei de a-și anexa Austria, înaintând, pe deoparte, în centrul și răsăritul Eu-

ropei, răsbind, pe de alta, până la Adriatică.

Cât privește Italia, acțiunea ei diplomatică a fost totdeauna simpatică Poloniei, a grăbit chiar recunoașterea frontierelor orientale poloneze la conferința ambasadurilor, în 1923, iar astăzi are în republica Polonă un aliat firesc și o forță de contrabalansare la toate tendințele germane de înaintare spre Mediterana.

Putem, deci, să conchidem, fără prea multă șovăire, că Polonia are toți sorții de reușită în dobândirea unui loc permanent în Consiliul dela Geneva odată cu Germania.

Sporirea Consiliului și modificarea procedurii.

Deocamdată, numărul membrilor Consiliului dela Geneva va crește dela 10 la 20, de unde la început fusese numai de opt și anume: 4 reprezentanți permanenți ai marilor puteri Anglia, Franța, Italia și Japonia și 4 reprezentanți numiți prin pact, dar nepermanenți și eligibili, apoi, de celelalte puteri mici, anume Belgia, Brazilia, Spania și Grecia. Ulterior, cum se știe, în adunările următoare, Grecia a fost înlocuită prin vot de China și, apoi, de Cehoslovacia. În 1922, numărul locurilor nepermanente în Consiliu, ale puterilor mici, a fost ridicat la 6 fiind aleși încă doi reprezentanți, ai Suediei și republicii sud-americane Uruguay.

Intrarea Germaniei și atribuirea unui loc permanent Poloniei aduce în discuție revendicarea unui tratament egal, la Societatea Națiunilor, din partea Spaniei și Braziliei, care cer ca locurile ocupate astăzi în Consiliu să le fie recunoscute de drept. Spania invocă vechea ei civilizație și marea răsărire a limbei spaniole în America de sud, după cum Brazilia se crede în drept să fie adevăratul reprezentant al lumii noi în mijlocul instituției dela Geneva, vicarul Statelor Unite la Societatea Națiunilor.

Eventual dacă admitem că Rusia și Statele Unite s'ar decide să vină la Geneva, compoziția Consiliului ar avea de suferit o nouă modificare prin locurile permanente ce li-s'ar cuveni fără îndoială. Procedura de lucru cu hotărârile pe bază de unanimitate, în sânul organului executiv care este Consiliul S. N., vor fi puse, firește, în discuție și o eventuală modificare a pactului n'ar fi exclusă atunci. Societatea Națiunilor ar înceta, însă din acel moment să mai fie ce este astăzi căci ar deveni un adevărat supra-stat impunând membrilor hotărâri prin simpla majoritate de voturi a Consiliului executiv suprem.

²⁾ Reamintesc că, în argumentul acesta, dr. Koch invoca în mod special dorința exprimată de Sași din Transilvania.

³⁾ G. Reynold, vice-președintele Comisiei afacerilor streine din senatul francez în „Gazette de Prague“ dela 6 Februarie 1926.

Fără să ne ducem mai departe cu gândul, la toate consecințele posibile, vom nota marea schimbare ce se produce în Societatea Națiunilor prin primirea Germaniei ca membră și importanța covârșitoare ce o ia, abia acum, instituția dela Geneva pentru supravegherea de aplicare și respectarea noului regulament internațional.

Lăsând la o parte modificarea modului de reprezentare în Consiliu a puterilor mari spre deosebire de cele mici, trebuie să notăm importanța deosebită ce o capătă, astăzi, reprezen-

tarea tuturor statelor la Societatea Națiunilor prin personalități de primă mână, înzestrate și cu talentul elocvenței, dar și cu pregătirea specială în materie. Pentru România întregită, ca factor important în viața internațională și membru în Mica Antantă, reprezentarea la Societatea Națiunilor și, eventual, dobândirea unui loc în Consiliu, prin alegere și la rând, făcând rotație cu alții, apare ca o problemă externă de apărare și de prestigiu național.

N. Dașcovici.

Creația matematică

II.

Care sunt călăuzele care conduc pe matematician spre o descoperire, în lumea noțiunilor abstracte pe care le studiază?

H. Poincaré a consacrat acestei întrebări o lucrare magistrală. El arată că nu sunt reguli nestrămutate după care se conduce mintea pentru găsirea de noțiuni noi. În general, fiecare se lasă înclinării suflate spre o direcție sau alta, cu atât mai mult cu cât în matematică nu există experiența concretă care să-i mărginească câmpul de încercare. Prin urmare, locul de căpetenie îl are intuiția matematicianului.

Sunt totuși anume considerațiuni care fac să se presimtă că unele drumuri pot duce mai ușor la rezultatul dorit, pe când altele sunt închise. De pildă chestiuni de simetrie, de omogenitate, asemănări cu lucruri cunoscute ba chiar și motive de frumusețe, de eleganță, îndrumază într-o direcție mai de grabă decât în alta. În adevăr, foarte adesea s'a văzut că rezultatul adevărat se obține pe un drum relativ ușor, că complicațiile de calcule nu sunt un semn bun; că, în general, simplitatea stăpânește legile descoperirii matematice.

Când o problemă grea trudește pe un matematician mare, acesta întrevește mai întâi calea pe care trebuie să porniască. El bănuște fazele prin care trebuie să treacă și, dacă aceste intuițiuni se atrag, numai atunci începe să verifice pe hârtie dacă lucrurile se petrec așa cum le-a prevăzut. Adesea, ve-

rificarea se face; și domeniul științei se îmbogățește cu noțiuni noi.

III.

Cu privire la elementele care se introduc în știință, trebuie să atragem lumea aminte asupra unui fapt de mare însemnătate: Nimic nu poate intra dacă e cu desăvârșire străin de starea generală a științei. Toate descoperirile se leagă strâns între ele; o teorie care pare urmașilor genială și care schimbă din temelie orizontul științei, e în realitate, o floare cu rădăcinile adânc înfipte în sforțările din trecut, pe care le prelucrează. Lucrurile care sunt prea deosebite de curentul general al științei sunt menite să fie uitate, înmormântate sub praful vreunei biblioteci. Exemple se pot găsi cu ușurință: Cu un veac și mai mult înainte de Lavoisier, un doctor alsacian descoperise oxigenul. Dar lucrul era atât de nou, atât de contrar cu credințele alchimistilor, încât descoperirea n'a fost luată în seamă; cartea doctorului a fost uitată într'un colț de bibliotecă și abia acum câțiva ani, cercetarea răbdătoare a lui P. Duhem a scos la lumină prețul ei necunoscut. Pentru ca o idee nouă să fie primită și încetățenită în știință, trebuie ca preocupările învățaților să fie destul de coapte ca s'o primească; trebuie ca ei să fiu întrevăzut, fie chiar în mod confuz, puțința unei deslegări în această direcție.

Pentruca să fiu mai lămurit, mă voi folosi de o comparație. Când vin apele mari primăvara la desgheț, ele rup și aduc adesea cu dansurile la de-

părări mari, stânci întregi din piatră de munte. Peste câteva zile, când totul reintră în liniște, apele se întorc în albia obicinuită; pământul roditor din jurul stâncei, începe să dea roadele. Iar stânca rămâne stingheră, fără nici o legătură cu tot ce e în jur, și fără puțința de a da viață sau de a folosi cu ceva la dezvoltarea vieții din câmpie. Intocmai așa se înfățișează o idee fără legătură cu trecutul științei; ea vine vijelios, rupe tot în juru-i și se aruncă în mijlocul câmpului ideilor coapte pentru a fi întrebuințate de știință. Dar ea rămâne acolo stingheră: uneori e cu totul uitată și măcinată de vreme; alteori e pusă în valoare cu mulți ani în urmă, când dezvoltarea științei e destul de înaintată pentru a o îngloba în sânul ei. Numai atunci ideile geniale devin rodnice, când se pot găsi legături cu sforțările din trecut, când sunt oarecum „în aer“. Rolul genilor e tocmai să le sistematizeze pentru folosul în știință. Ideile care nu sunt încă sistematizate sunt ca și fără ființare pentru mersul general al științei.

Și iată câteva probe, din istoria creațiunilor în matematică. Când a calculat suprafața închisă de o parte din curba numită parabolă, Archimede a întrebuințat o metodă întru totul asemănătoare cu Calculul Integral din zilele noastre. Dar el n'a legat-o de un principiu general, n'a sistematizat-o în cuprinsul matematicii antice. (De altfel lucrul acesta nici n'ar fi fost cu puțință, dat fiind caracterul pe care l-am descris mai sus, al matematicii antice) și astfel, metoda lui Arhimede a trecut nebagată în seamă. Abia azi, când cunoaștem Calculul Integral, ne dăm seama de prețul metodei de calcul din antichitate.

Alt exemplu: Un geograf iscusit, Mercator, căruiu îi datorim un principiu de construire a hărților, pe care-l întrebuințăm și azi, a descoperit, în 1668 una din cele dintâi desfășurări numite în matematică Serii (anume a dezvoltat pe $\log(1 \times x)$). Dar lucrul a rămas fără urmare, căci nu fusese încorporat într'o teorie generală. Un mare matematician, Euler, s'a ocupat cu zeci de ani mai târziu de serii; el a dat câteva principii de sistematizare, de și nu era încă lămurit pe deplin de cazurile când calculul cu seriile se poate face și când nu se poate. Totuși, de la Euler încoace, noua noțiune a intrat în preocupările matematicii și azi e la temelia cercetărilor.

Tot astfel studiul tăerei corpurilor solide, și în special al pietrelor pentru construcții, n'a putut să devină științific de cât când G. Monge, la sfârșitul

veacului al XVIII-lea, a sistematizat toate metodele cunoscute înainte, creând firul conducător al „geometriei descriptive.“

Din acest punct de vedere putem caracteriza creația în matematică în chipul următor:

Când se ivesc probleme noi și grele, matematicienii încearcă prin tot felul de mijloace să le reducă la lucruri cunoscute di'nainte. Se întrebuințează pentru aceasta, fie drumuri directe, isbind greutatea din față, fie se ocolește pe departe cercetând dacă nu e vreun punct slab, pe unde se poate croi drum spre lumină. Aceste cercetări fac să se presimtă fapte matematice încă necunoscute: se pune întrebarea: oare ar putea exista elemente care să satisfacă la cutare și la cutare condiții? Faptul că se pune o astfel de întrebare e deja un pas spre o nouă descoperire, căci astfel se răspândește „în aer“ și se obișnuiesc spiritele cu noua întrebare. Uneori, vreun cercetător mai norocos, sau mai ingenios, cade chiar peste câte un exemplu particular care răspunde la întrebare. Se obține astfel un fapt nou, pe care toți ceilalți muncitori în același domeniu, îl iau ca punct de plecare, ca exemplu dătător de lumină. Schimbând condițiile în care a luat el naștere, se alcătuesc cu încetul, printr'un fel de experiență intelectuală, cât mai multe astfel de exemple noi. Ele slujesc multă vreme, ca titlu de curiozitate în sânul matematicii. Se zice: am găsit un element care verifică anume condiții impuse de mine di'nainte. Dar, în starea aceasta de exemplu curios, noua faptură nu intră în gândirea matematică. Numai când se găsește, din cercetarea părților comune tuturor noilor exemple, un fir conducător, care să le lege, numai când ele se sistematizează și se încheagă în lăuntru noțiunilor mai vechi, numai atunci se crează o nouă disciplină matematică.

Un profesor francez învățat întrebuințase, înainte de Descartes o metodă de reprezentare a poziției oricărui punct prin numere; acest învățat a fost Nicole Oresme. Dar el s'a mărginit la aplicarea metodei sale la câteva probleme particulare, fără să întrevadă legătura adâncă dintre descoperirile ce făcuse. De aceea numele lui e lăsat în umbră azi, de acela al lui Descartes. Căci Descartes a analizat până în fundul lucrurilor noua metodă, i-a pus în lumină însemnătatea și a creat astfel „geometria analitică.“ Problemele lui Oresme păreau curiozități matematice, înainte de sistematizarea făcută de Descartes. Abia acesta, le-a dat dreptul la viață în gândirea matematică.

Același lucru s'a petrecut cu toate

teoriile matematice. Pe la jumătatea veacului trecut, de pildă, mulți matematicieni se îndeletniciau să găsească exemple de funcțiuni bizare, fiindcă satisfăceau la condiții impuse di'nainte și care păreau cu totul ciudate. O bună parte din celebritatea de care s'a bucurat foarte repede Weierstrass se datorește alcătuirii unui astfel de exemplu de funcțiune. (Pentru cei cunoscători în matematică adaug că acest exemplu era o funcțiune continuă, care nu admite derivată). Când s'au legat, printr'o „teorie a funcțiunilor“, toate aceste exemple, făcând din ele, urmări ale unor legi generale, atunci ele și-au luat locul cuvenit în gândirea matematică.

Azi se petrece sub ochii noștri, același fenomen de creație matematică. De când s'au stabilit primele principii ale „teoriei mulțimilor“, o școală întreagă de matematicieni e în plină fierbere. În fruntea lor, după inițiatorii Cantor, Baire, Lebesgue, trebuie să înscriem pe matematicienii polonezi. Aceștia se străduiesc să găsiască exemple de „mulțimi“ (ansamble) care să se supue la anume condițiuni date di'nainte. Revista „Fundamenta Mathematica“ e plină de astfel de exemple, din care unele foarte stranii, precum și de răspunsuri negative la întrebarea asupra existenței sub diferite condițiuni. Avem deci o fază de adunare de exemple. De sigur că, din ele, va ieși într'o bună zi, o sistematizare asemănătoare cu aceea a teoriei funcțiunilor.

Am stăruit înadins, dând atâtea exemple, asupra felului cum iau naștere cele dintâi scilipiri ale unei teorii noi matematice. Prin aceasta am voit să lămuresc și mai mult și să întregesc afirmația de mai sus, că gândirea matematică nu primește în mijlocul ei decât idei care se leagă, cât de puțin, cu sistemul deja încheiat di'nainte.

Cu prilejul acesta, e bine să mai adăugăm, că, în general cărțile de pe care se învață în școli, cuprind numai rezultatele deja sistematizate, așa că, în realitate, ele sunt totdeauna în urma preocupărilor celor mai noi ale științei. Ba chiar, uneori ele sunt uimitor de rămase în urmă. În evul mediu s'a bucurat de o faimă universală, astronomul Sacrobosco, a cărui carte a avut mai mult de zece edițiuni și a fost răspândită în toată Europa mai mult de două veacuri. E drept că acea carte era scrisă într'un chip minunat. Dar din punct de vedere științific, ea se sprijinia pe cercetările din antichitate ale lui Ptolemeu, pe când, între timp, se alcătuiseră, în Spania, Tablele Alfonsine, mult mai apropiate de realitate în ceea ce privește cercetarea ce-

rului. Acest exemplu, trebuie să atragă luarea aminte a cititorilor asupra faptului că creația matematică nu trebuie confundată cu alcătuirea de cursuri minunate, căci fiecare din cele două genuri de lucrări, răspund la cerințe deosebite și deci trebuie judecate din puncte de vedere deosebite.

IV.

Așa dar, gândirea matematică e în vecinică mișcare. Probleme noi conduc, rând pe rând, la descoperirea de fapte matematice noi. Teorii întregi înlocuiesc pe altele mai vechi. Această frământare neîncetată nu trebuie să amăgiască pe nimeni. Adesea se spune: arta antică a dat un Fidias, un Homer, artiști neîntrepuți și „perfecti“. Deci arta poate întruchipa „perfectia“ pe pământ, pe când biata știință se străduiește mereu după un ideal de adevăr pe care nu-l atinge pe deplin niciodată. Deci știința e de esență inferioară artei.

Judecata aceasta nu e cu temei. Mai întâi, nu e adevărat că arta nu evoluează. Chiar operele cele mai perfecte ale artei antice nu-și păstrează prețul decât dacă le socotim în cadrul în care au fost create. Venus de Milo, dac' ar fi îmbrăcată în haine de azi și ar umbla pe stradă, n'ar atrage luarea aminte a nici unui trecător prin frumusețe. Idealul de azi nu mai e același cu al Grecilor vechi. Și apoi, artiștii moderni nu numesc, în batjocură, pe înaintașii lor „pompieri?“ În toate ramurile activității omenești e aceiași schimbare de ideal, care e foarte explicabilă din cauză că societatea omenească înțeagă nu mai e azi aceiași cu cea din veacul trecut, și nu va semăna nici cu cea din veacul viitor.

Ca atare, dacă lucrurile stau așa, tocmai evoluția unei discipline e o dovadă că ea e destul de mlădioasă ca să se supună cerințelor societății, și deci, în loc de a fi un semn de inferioritate, e tocmai contrariul. Acesta e al doilea punct de vedere pe care voiam să-l ating.

De altfel, discuția asupra „superiorității“ artei sau a științei e un lucru fără rost și argumentele schițate aci arată cât e de greu să judecăm calitatea creației științifice, și în particular, a creației matematice. **P. Sergescu.**

A apărut:

ISTORIA LITERATURII ROMANEȘTI de N. Iorga, vol. I. Ed. II. revizuită și larg întregită. București, editura librăriei Pavel Suru. Calea Victoriei 73. Prețul lei 200.

Sub tipar:

Dr. Iuliu Hațieganu: SIFILISUL VISCE-RAL MEDICAL. Prețul lei 400.

DOLIUL UNIVERSITĂȚII

MOARTEA PROFESORULUI dr. IOAN PAUL

† IOAN PAUL

Eram copil, într'un liceu din fundul Moldovei, la Pomârla, când am auzit întâi numele lui. Fusese pe acolo, ca delegat ministerial pentru examene, și lăsase amintirea unui examinator mai degrabă sever. Dar cărțile lui de școală — adevărate manuale clasice — îl precedaseră cu mult. Iar directorul „Institutului“ nostru, poetul bucovinean Samson Bodnărescu, vechiu prieten al său dela „Junimea“, avuse grijă ca, din modesta bibliotecă a elevilor, să nu lipsească volumul de „Omagiu“ pentru Titu Maiorescu, în care I. Paul semna acel sugestiv și original „essay“ plin de umor, de vervă caustică și spirit de observație, intitulat: „Pedagogie țărănească“.

Când, mântuind liceul, intrau în Universitatea din Iași, Ioan Paul era pentru mine, astfel, o veche cunoștință. Mulți din colegii mei de aici îi fuseseră elevi. Și cu câtă însuflețire vorbeau toți de el! Dorința mea de a cunoaște și altfel decât din scrisul său și vorbele altora pe omul acesta, — evident, o excepțională personalitate didactică, — nu făcuse decât să crească. Dar curajul de a căuta ocazia potrivită îmi lipsea.

L-am urmărit, deci, mai departe, de la distanță, în manifestările sale publice. Distinsese conferința lui despre țărâmul român și cel ungar, — ce progravură pentru acesta din urmă! — și bănuiam că meșterul, care știa să zugrăvească așa sufletul omenesc, trebuie să fie și un miminat povestitor. Prilejul de a-mi verifica această presupunere, — care era să fie strălucit confirmată, — mi se oferă, însă, numai foarte târziu: Paul era pe atât de scump la vorbă în public, pe cât de sfătos era în intimitate. Era un discret, un sfios.

M'am lăsat dar în voia întâmplării. Și ea mi-a fost favorabilă. Însărcinat vremelnic cu suplinirea unui profesor în concediu la două școli din Iași, unde funcționa și dânsul, l-am întâlnit. A venit el la mine, simplu, prietenos. Când i-am spus de când îl știu și cât dorișam să-l cunosc personal, mi-a răspuns zîmbind că se bucură, dar... se teme să n'am vreo desamăgire. Și, ca voind să mă apere de umbra pe care credea că mi-o aruncase în suflet, a-

dăugi numaidecât: „Zic unii, în glumă, că Ardealul e frumos de departe. Au dreptate; dar, de aproape, e și mai frumos! Fosta-i pe acolo?“

Nu avusem încă această fericire. Dar aveam o compensație: venise Ardealul la mine, în persoana unuia din cei mai simpatici exponenți ai săi.

Era om în puterea vârstei, aproape tânăr, pe atunci, acest mindru Moț de la Hidiș, crescut în școlile Blajului lui Moldovănuț și purtat prin școlile cele mari ale Vienei. Înaintea și în urma lui, — culminând în acea nobilă figură de profet și atlet al conștiinței românești luptătoare, care a fost Bărnuț —, atâția frați „de dincolo“ venise să samene la Iași, în patriarhalul și primitivul ogor al sufletului moldovenesc, pânea cea albă a învățăturii. Intre ei toți, Paul are un loc aparte, alături de Miron Pompiliu, nedespărțitu-i frate de cruce, Ardelean, ca și dânsul, de Basarabeanul A. Frunză și alte suflete de elită. Un loc, pe care distinsa lui personalitate l-a umplut, pe care plecarea lui din Iași l-a lăsat pentru totdeauna gol și pe care istoricul viitor al învățământului din Capitala Moldovei îl va însemna cu cinste și recunoștință.

Dar momentul cu adevărat mare, în care Paul și-a dat toată măsura sufletului său, a fost Războiul.

În tot Iașul „neutralității“ oficiale, n'a fost inimă mai caldă, mai pasionată, mai fanatic închinată idealului național, n'a fost voioșă care să arate mai cu hotărâre drumul sânelui spre Ardeal, decât Ioan Paul. Activitatea lui din acest timp va rămâne onoarea vieții sale. Prin scris, prin graiu, în articole de gazetă, în conferințe și discursuri de adunări publice, sufletul lui a vibrat, a palpitat, s'a luptat, s'a zbatut fără odihnă, pentru a nu se pierde prilejul cel mare și unic. De aceea, puțini oameni vor fi fost mai fericți ca el, în acea memorabilă zi de August 1916, când România trase sabia împotriva călăilor milenari. În toate cumpătele încercări ce au urmat, inima lui a suferit adânc, dar nu s'a îndoit și nu s'a frânt nicio clipă: el credea în dreptatea cauzei noastre, credea în virtuțile neamului său, credea nezugduid în triumful final al Aliaților noștri. Iar, când ceasul mult așteptat bătu, n'a fost om pe lume mai răspătit, pentru toate ostenețile și spe-

ranțele lui, decât dascălul ardelean dela Iași.

El înțelegea însă, că marea operă, pe care oamenii de școală o datoriau României întregite, abia acum începea. Apelul său de atunci, cătră toți profesorii ardeleni din Vechiul Regat, sună ca un adevărat ordin de mobilizare pe frontul culturii naționale din provincia desorbită. Și mulți au răspuns la chemarea veteranului, rupând ca și el rădăcinile unei vieți tihnite, „sfărâmându-și cuibul“, și înrolându-se sub steagul ridicat de el.

Imi voiu aminti pururea cu emoție ceasul binecuvântat, în care dânsul, — devenit acum, de mult, un duos și părintesc prieten personal, — veni să-mi vestească invitarea la Cluj, pentru instruirea celor dintâu trupe de dascăli români ai Ardealului liber. Și cine ar putea uita tot ce-a venit după aceea? Pelerinagiul pios la mormântul lui Moldovănuț, din Blaj, sau, pe urmele lui Iancu, la Câmpeni, la Vidra, peste tot, cercetând descosind, scormonind amintiri ațipite (pregătia o monografie asupra „Craiului Munților“, din care splendidul „Florică Ceterașul“ era un episod lăaturalnic și un prodom); apoi apriga, răbdătoarea, neodihnită muncă de fiecă zi, pentru edificarea sufletului tinerimii, în cuprinsul Universității, și, dincolo de ea, în cadrele largi ale „Extensivității“ și „Astrei“, pentru premărirea spiritului public românesc prin cultură.

Pentru această nobilă misiune patriotică, în care vedea acum tot rostul existenței sale, ar fi dorit — el, înțeleptul, căruia fermecătorul miraciu al plăcerilor vieții nu-i putea ascunde zădărnicia și amărăciunile ei — ca boala, care-l mina dela un timp, să-l mai cruțe.

Dar soarta a vrut altfel. Și moartea, care i-a închis fulgerător ochii, l-a surprins pregătindu-se de plecare, peste un ceas, la Bistrița, unde-l așteptau dornici ascultătorii conferințelor „Extensivității“.

Acum va pleca, să-și doarmă somnul de veci, la Iași.

A fost cea din urmă dorință a sa. Nu doar, că, în mediul de aici, n'ar fi întâmpinat iubire și prețuire destulă: oameni răi și neînțelegători sunt pretutindeni, și oameni buni nu lipsesc nicăieri. A dorit Iașul ca să-lasă din ur-

mă, pentru că acolo și-a trăit partea cea mai bună și mai frumoasă a bărbăției, acolo a visat și a suferit mai intens pentru gândul cel mare, pentru că, în pământul lui ospitalier, s'au coborât rămășițele copiilor săi răposati.

Se și cuvenea leșenilor, pentru cât l-au iubit, prilejul de a-i putea aduce un suprem omagiu. Nicăiri ca acolo, la Iași, nu vor fi lacrimi mai calde, și mai multe pentru dânsul. Nicăiri,

decât doar undeva, într'un orășel tihnit din Ardeal, unde ochii oboșiți și buni ai unui moșneag foarte bătrân se vor umezi mereu de-acum și glasul domol va dojeni pe nepotul, care, după ce, o viață întreagă, s'a străduit să-i facă numai bucurie, i-a făcut acum, pe neașteptate, cea mai mare supărare ce i-o putea face, — luându-i înainte pe drumul eternității...

V. Bogrea

La catafalcul lui Ioan Paul

Pentru întâia dată, Universitatea românească a Ardealului îmbracă haină cernită. Profesorul Ioan Paul, seniorul Facultății de litere și filosofie și-a închis pe neașteptate pleoapele oboșite de truda, pe care sufletul său nu a cunoscut-o niciodată. Moartea-i mai tare decât noi și toate eforturile energiei omenesti se risipesc, când sufletul său de ghiată oprește inima să bată și acopere cu zăbranicul întunecului creerul veșnic activ. Astfel cupola acestei Universități adăposteste, acum, pentru cea din urmă dată corpul neînsuflețit al dascălului, care a semănat lumină, în îndelungata-i carieră, prin toate colțurile pământului românesc.

Născut în Hidiș, la 20 Martie 1857, și-a trăit copilăria în satul așezat „într'un piept de munte din munții apuseni ai Ardealului, revărsat pe o groapă încunjurată cu dumbrăvi de mes-teacăn“, în vecinătatea Măhaciului, unde, câțiva secolii în urmă, mai făcuse cărturărie un umil popă pe seama acestui neam obidit. Amintirile culese în satul natal, care dominează cu vederea atât valea strâmtă a Arieșului, cât și zarea largă, ce se deschide spre alvia Murășului, le-a păstrat toată viața. Ele i-au înflorit tinerețea cu visuri generoase de fapte eroice și i-au dat pentru opera sa literară cea mai fericită inspirație, realizată în *Florică Ceterașul*. Evenimentele dela 48 formează, de sigur, o pagină de glorie în istoria Românilor ardeleni. Dar trebuie să se știe, că generația mai bătrână de aici a crezut cu toată sfințenia în marile idealuri, cari s'au zămislit atunci și cari fură propagate, prin graiu și în scris, de către dascălii din Blaj, unde defunctul a absolvit liceul. Profesorul Moldovănuț ocrotitorul studenților săraci, cari trăiau din ofranda „tipăilor“, a descoperit în tânărul Moț dela Hidiș un suflet deschis, senin, dar potolit și îmbelșugat înzestrat cu talentul de fin observator și admirabil povestitor. În chipul acesta a fost deter-

minat decedatul a studia filosofia la universitatea din Viena și a se dedica învățământului. Întors cu titlul de doctor el avea să-și înceapă cariera de profesor la seminarul din Caransebeș, focarul de cultură al grănicerilor bănațeni. Dar, în acele vremuri, bietele noastre instituții de cultură, abia răsarite din pământ, lipsite de resurse materiale, impuneau profesorilor o grea robotă fizică și intelectuală, fără a le putea oferi nici măcar răsplata nobilei mulțumiri a dascălului, care creiază suflete. Niciodată Ioan Paul nu a fost pesimist și de bună seamă nu eclipsa poporului nostru din Ardeal prin anii 80, l-a îndemnat să treacă munții, deși, mai târziu, își făurea un reproș în acest sens. În veacul trecut Ardealul a dat ambelor Principate o serie nesfârșită de mari dascăli, cari au contribuit, în școală, la pregătirea sufletescă a generației care a înfăptuit România Mare.

Incepând cu Vasile Fabian, Damaschin Bojinca, Eftimie Murgul și Simeon Bărnăuțiu, în deosebi Moldova a beneficiat de entuziasmul, cultura și priceperea acestor apostoli ai naționalismului sfânt. Deaceia a găsit și profesorul Paul pentru activitatea sa didactică un cuib atât de cald în capitala Moldovei. Timp de 33 de ani a muncit în „Liceul internat“, în școala militară, la școala normală de fete și la liceul de fete „Humpel“ din Iași. Munca istovitoare, de multe ori în condiții deosebit de grele, nu i-a slăbit voința și puterea. „Să trăim cu minte, cu muncă și cu cinste și când o fi să murim, să murim de muncă, nu de lene, de nevoi, nu de îmbuibăți, că așa a lăsat Dumnezeu.“ — spunea cu un sfert de veac înainte acest neobosit dascăl, a cărui reputație aveau să-o stabilească definitiv excelențele manuale scoase în colaborare cu doi colegi: C. Meisner, pentru limba germană și Miron Pompiliu, un alt valoros ardelen, pentru limba română. Când, drept răsplată a meritelor sale distinse, i-s'a acordat Directoratul învățământului primar și normal din Ministerul In-

structiei, profesorul Paul a primit, dar numai pentru scurt timp, căci prea erau strânse cadrele biurocratice pentru acest om iubitor de muncă constructivă. S'a întors la catedră, unde colegii îl onorau cu stima, iar elevii îl înconjurau cu dragostea lor. Articolele sale literare și de critică literară, publicate în „Arhiva“, „Convorbiri Literare“, „Viața Românească“ și „Luceafărul“ încoronează opera vieții muncite cu atâta stăruință.

Când, în fine, bătu ceasul eliberării noastre, între cei dintâi, cari se grăbeau să se întoarcă acasă, era profesorul Ioan Paul.

„Eu numai cu mare părere de rău am părăsit Ardealul și am venit aici“, scria dânsul din Iași, în 1919, „și pe lângă bucuria pentru unirea cu țara mamă acum am și o mare bucurie egoistă, bucuria de a-mi închina puterea de muncă, câtă mai am în mine, învățământului din Ardeal. Sunt hotărât să mă întorc în Ardeal, dela toamnă și să pun și eu umărul la o leucă a învățământului de acolo. Este o mare mângâiere pentru mine jertfa de a-mi strica cuibul de aici, gospodăria înfiripată în o viață de om și de a-mi elădi cuib nou în Ardeal.“

Astfel a revenit decedatul acasă, pentru a lua parte la creierea Universității românești din Dacia Superioară. L-am văzut, întinerit de fiorii măreței zile a învierii naționale muncind alături de noi: ca să vestească de pe catedră adevărurile suverane ale științei și să combată de pe amvonul conferențiarului rătăcirile păgubitoare ale societății postbelice.

Iată, acum, mărturisim, că venirea sa la noi a fost, într'adevăr, o mare jertfă și nu un onor nemeritat. A venit aici aducând agoniseala unei vieți de om și acum se întoarce cu conștiința împăcată, că a dat Ardealului tot, ce a avut. A muncit necurmat și eu folos până în clipa din urmă.

Inițiativei, îngrijirii și jertfei sale îi datorăm, în cea mai mare parte, înălțarea Căminului Studenților, singura sa operă ce rămâne neisprăvită, când moartea l-a smuls dintre noi.

Deacum, iubite coleg, te odihnești. Pasul tău grăbit nu va mai răsuna pe sălile Universității noastre; cuvântul tău înțelept, sobru, șagalic și povătuitor nu se va mai auzi. Văduvită este catedra ta de Estetică literară. „Limba noastră sprintenă și împedează o cascadă de munte, tihnită și desfătată, dulce și hrănitoare ca făgurele de miere“, a pierdut pe unul din povoditorii săi.

Ai murit, de fapt, cum spunei odinioară, de muncă, nu de lene, de nevoi, nu de îmbuibat. Amintirea scumpă îți

* Discurs rostit în vestibulul Universității, în numele Facultății de Litere.

venim păstra-o deapururi. Alma mater va înscrie în cartea sa cu litere de aur numele profesorului dr. Ioan Paul.

În numele Facultății de litere, al tovarășilor tăi, îmi iau rămas bun. Te întorc acum din nou în Moldova, să

dormi lângă copiii tăi iubiți. Te vor întovărăși, pe acest ultim drum, rugăciunile noastre și tot priinosul de sentimente, ce ți-l aducem.

Dormi în pace...!

Silviu Dragomir

Cuvânt de despărțire

Pasul nostru împovărat de jale se oprește la răspântia deasupra căreia stă scris cuvântul „despărțire“.

Mai mult decât oricând, cuvântul acesta cade, greu de înțelesuri, în sufletele noastre.

Pentru cei ce i-am fost amici, el însemnează c'am pierdut pe cel mai darnic răspânditor al prieteniei sfinte; — pentru cei ce cunoșteau curățenia sufletului său, c'a dispărut dintre noi o pildă de omenie; — pentru cei ce-i admiram armonia talentului său, că s'a stins o candelă la altarul frumosului; — pentru cei ce-i ascultam sfaturile, c'a secat un izvor de înțelepciune.

Cu toate aceste daruri coboară acum în pământul țării sale, pe care a iubit-o atât de mult, și care e atât de vrednică de iubire pentru că cuprinde în sânul său atâtea comori scumpe ale neamului nostru.

Pe urmele marilor dascăli ardeleni, trecuse munții în tinerețe, pe drumul dragostei de frați, ca să devină îndrumătorul senin și cinstit al multor generații de elevi.

Pe drumul datoriei s'a întors în țara părinților săi, când a simțit că la Cluj e nevoie de experiența și căldura comunicativă a dascălului adevărat. Cel ce și-a plecat acum capul frumos pe perna repaosului meritat și ne-a părăsit cel dintâiu, e cel ce alergase înaintea tuturor ca să ajute la înălțarea cetății de lumină și cultură românească în inima Ardealului.

Acum se întoarce, pe drumul recunoștinței, în lașii de care e legat prin legăturile indisolubile ale unei activități fecunde și unde a dorit să zacă de veci alături de prietenii ce l-au primit cu atâta dragoste.

Trenul ce-l va duce pe lângă munții în care-și clădise un cuib iubit de odihnă la bătrânețe, va trece, prin vama de odinioară, cu un simbol al românismului cu rădăcini adânci în toate provinciile românești.

Noi, cărora nu ne e dat să-i aruncăm pe sicriu ultimul pumn de pământ, îngropăm în mormântul ce se închide la Iași, o parte din însuși bulgărul de țărână ce este inima noastră.

Sextil Pușcariu

Amintiri despre Ioan Paul

Pe regretatul Ioan Paul l-am cunoscut în anul 1912, la București, pe când era director al învățământului primar și normal în Minister. Mersesem dela Sibiu, pentru a discuta cu oamenii de școală de acolo nevoile școlii noastre din Ardeal. Paul îmi vorbea cu desgust despre administrația școlară otrăvită de politicianismul cel mai îngust și-mi spunea că nu peste mult o va părăsi, — ceace a și făcut.

În anul următor l-am revăzut la Sibiu; se întorcea din Munții apuseni și era în drum spre București.

Mai deaproape l-am cunoscut în iarna anului 1916—17 la Iași, acasă la el. În vremea aceea de cumplită mizerie materială și morală casa lui era deschisă pentru toți prietenii, pe cari fatalitatea i-a aruncat în capitala Moldovei. Acolo, la el, au stat Delavrancea și Goga și mulți alții. Adeseori, în pribegia mea, casa lui „moș Paul“ m'a adăpostit și pe mine zile întregi. În acele zile grele ne-am apropiat mult

unul de altul, cu încredere și cu dragoste.

După război, Paul a fost cel dintâi profesor ardelen din țară, care, pe când eram secretar general al resortului de Instrucție publică din Transilvania, mi-a cerut să-i fac posibilă întoarcerea în Ardealul iubit. Păstrez din acea vreme câteva scrisori dela el, cari sunt admirabile dovezi despre sufletul de adevărat dascăl, pe care regretatul l-a avut în întreaga lui viață.

Public aici pe cea dintâi dintre ele:

Iași la 10 Mai 1919 st. n.

Iubite Domnule Ghibu,

Am un băiat, medic căpitan în regimentul de voluntari ardeleni „Albă-Iulia“, cu reședința în Sibiu. Ordonanța lui a venit la Iași cu vești despre cei doi fii ai mei, care luptă pe frontul de Apus pentru liberarea pământului românesc. Profit de această ocazie pentru a-ți adresa câteva gânduri și dorințe ale mele din aceste zile fericite, pe care parcă numai le visăm.

Mă bucur din suflet, că tocmai D-ta ești șurubul principal în mașina învățământului din Ardeal, om și competent și cu tragere de inimă și cunoscător a lumii dăscălești de acolo și de aici, pentru a putea alege pe sprânceană pe profesorii, care vor pune umărul la carul învățământului din Ardeal.

Sînt și eu o buche veche, care în meseria mea n'am trăit și n'am lucrat tocmai cu ochii închiși și poate aș putea da și eu câte un sfat bun, dacă aș fi întrebat. Eu însă de felul meu nu prea mă bag în vorba și sufletul oamenilor. Cu D-ta însă, nu știu de ce, mă îndeamnă inima să îndrăznesc și să-ți comunic dorințele mele.

Eu, domnule Ghibu, numai cu mare părere de rău am părăsit Ardealul și am venit aici și pe lângă bucuria pentru unirea Ardealului cu țara mamă, acum am și o mare bucurie egoistă, bucuria de a-mi închina puterea de muncă, câtă mai am în mine, învățământului din Ardeal. Sînt hotărît să mă întorc în Ardeal dela toamnă și să pun și eu umărul la o leucă a învățământului de acolo. Este o mare mângâiere pentru mine jertfa de a-mi strica cuibul de aici, gospodăria înfiripată în o viață de om și de a-mi clădi cuib nou în Ardeal. Firește bucuros aș fi, dacă mi s'ar da un loc și un rol, unde simt eu, că aș putea fi de folos, după a mea cunoștință de oameni, mai de folos de cât oricare altul, hotărît sânt însă să primesc ori ce rol, fie și de pedel la o școală.

Dacă nici de atâta nu voi fi învrednicit, atunci mă voi băga cu puterea învățător în satul meu din munții Apuseni, unde consătenii mei ar alunga cu parul pe orice alt concurent.

Dar lăsând această glumă serioasă la o parte iată ce dorință aș avea eu. Am aflat din gazete, că în vacanță se va face un curs de vară la Blaj pentru absolvenții mai distinși de teologie, care să funcționeze dela toamnă ca profesori secundari, probabil la cursul inferior, deocamdată ca suplinitori, până ce își vor termina studiile. Cred că ideea aceasta e foarte bună, în lipsa noastră de profesori mai ales. La Brașov, Blaj, Năsăud, etc. asemenea profesori au funcționat zeci de ani și mulți din ei au fost profesori de seamă, mai de seamă decât mulți licențiați și doctori și ca cultură și ca dar dela D-zeu. Îmi închipuiesc, că acestor candidați, la diferitele specialități li se vor face două cursuri paralele: Unul pentru materiile elementare, pe care vor avea să le predea, precum și metodelor lor de predare, curs care se va putea face în galop. Paralel cu aceasta cred, că li se va face un alt curs ști-

entific din materiile de universitate, în care li se vor preda chestiunile principale ale științei respective și literatura chestiunilor, pentru a le înlesni munca de autodidacți și a le deschide orizontul întregii științe. În felul acesta eu socotesc că în scurt timp se vor putea recruta din Ardeal o mare parte a corpului didactic secundar.

Dacă e adevărat, că veți deschide la vară un asemenea curs la Blaj și firește, dacă mă veți crede vrednic pentru așa serviciu, eu mă ofer cu toată însuflețirea și râvna să fac cursul de limba și literatura română fie de parte filologică, fie de parte estetică și istorică literară. Aș preferi pe cel din urmă, pentru care am mai multă dragoste și pe care la acei candidați îl cred mai indispensabil. Cu plăcere aș face și cursul de *Psihologie și Logică*, dacă ar fi nevoie. La limba română cred că vor trebui mai mulți asemenea conferențieri, mai întâi pentru că e studiul esențial și al doilea pentru că aceste cursuri să fie și un fel de concurs pentru catedrele de limba română dela Universitatea din Cluj. Cei care sânt chemați să recruteze pe profesorii dela universitate, vor putea avea ocazia să cântărească pe conferențieri și astfel să aleagă în deplină cunoștință pe viitorii profesori universitari și ca cultură și ca metod. Ar fi trist dacă și la universitatea din Ardeal s'ar alege profesorii, cum s'au ales și să aleg aici, după talente și capacitate nedidactică și neștiințifică, după proptele, amiciții personale și politice și după îndrăzneală și reclamă. Cum dela Ardeal se așteaptă sănătatea morală a întregului neam, tot dela el trebuie cerută și soliditatea științifică. Pentru asta, cei chemați trebuie să deschidă ochii, să caute cu lumânarea ocazii cât mai multe de a cunoaște ce plătește pielea tuturor aceluia, care vor fi chemați în fruntea învățământului din Ardeal. O ocazie mai bună de cântărire și alegere, nu văd, decât aceste cursuri de vară dela Blaj.

Eu, cum zic, mă ofer pentru cursurile amintite și te rog, Domnule Ghibu, să mă înștiințezi prin 2 vorbe, care este calea pe care să apuc, cui trebuie să-mi adresez rugămintea și dacă crezi că oferta mea ar putea avea vre-un rezultat. N'aș vrea să fac o încercare zădarnică.

Pentru informația D-tale îmi permit a-ți spune titlurile mele, pe baza cărora mă ofer ca conferențiar pentru studiile amintite. În aceste studii îmi am licența și doctoratul. Le-am propus în Liceul internat, în școala militară, la școala normală de fete și la liceul de fete Humpel de aici din Iași timp de 33 de ani și chiar la instituturile din

Caransebeș. Am lucrat primele cărți de citire pentru întregul liceu, la limba română în trei volume mari, cărți după care s'au copiat și se copiază și astăzi manualele de acest fel. Am scris prin reviste și în volume separate studii și lucrări literare apreciate de oameni competenți, scrieri, pe care îndată ce se va mai iefteni tiparul le voi publica în două volume. Sânt de 7 ani membru în comisiunea examenului de capacitate a profesoarelor secundare pentru limba și literatura română și președintele comisiei de examinare a cărților de citire. Informații despre cariera și valoarea mea ca profesor se pot lua dela membrii academiei de parte literară și dela scriitorii noștri de seamă.

Când aici la Iași s'a înființat catedra de Literatură română și Estetică literară, 4 din profesorii Facultății de litere m'au recomandat pe mine, fără știrea mea, și numai doi pe d. Ibrăileanu. Ministrul însă l-a numit pe d. Ibrăileanu, care îi era partizan politic și protejat al *savantului nostru patriot C. Stere*.

Să mă ierți, D-le Ghibu, că îți înșir aceste titluri și că îți vorbesc de mine în așa termini, dar dorința mea de a aduce și eu un serviciu învățământului din Ardeal e așa de mare, încât, față de d-ta, care mă cunoști, îmi calc pe șfiala mea firească.

Aud, că în curând vei veni la București pentru a continua sfaturile pentru organizarea învățământului din Ardeal. Dacă ești bun să-mi răspunzi două vorbe la rugămintea și oferta mea, atunci te rog să-mi scrii din București, că din Ardeal nu vin scrisorile. Învață-mă cum să procedez și când. Povățuește-mă dacă e bine să încerc, fiindcă de nu alta pentru vârsta mea n'aș fi bucuros să mă umilesc, nici să mă vâr în sufletul oamenilor, mai ales, că la nevoie eu mă mulțumesc și cu *postul de docinte* din satul meu din munți.

Mult aș vrea să stăm amândoi de vorbă despre organizarea învățământului din Ardeal, pe care l-aș dori cât mai solid. Aș dori să vă fac atenție pe cei din Ardeal să fiți cât mai la pază față de celebritățile noastre didactice din minister, celebrități de partid, cum știți.

De mare folos are să fie și o bună organizare a învățământului, dar eu cred, că cel mai greu și mai de folos lucru are să fie o bună alegere a profesorilor, pe care îi veți chema de aici în Ardeal. D-ta și, poate, A. Bârseanu, cunoașteți personal pe cei mai mulți profesori de aici, dar cunoașteți numai pe cei mai răsăriți, care nu totdeauna sânt cei mai de seamă și îi cunoașteți din scurtă cântăreală. De

aceea bine ar fi, cred, să nu vă mulțumiți cu recomandările din Minister, ci să cereți sfatul și părerea câtorva oameni de omenie și competenți din centrele mai mari, care să vă recomande profesorii, pe care îi veți chema la treabă în Ardeal. Sânt mulți, care se vor oferi, dar trebuie dați prin sită cât mai deasă. Eu cred că în prima linie trebuie să faceți apel la profesorii de aici de origine din Ardeal, care de sigur vor avea mai multă tragere de inimă și nici nu-și vor bate joc de limba și moravurile ardelenesti. Și aceștia însă trebuie cernuți, fiindcă unii din ei sânt pedagogi absoluți, dar nătângi și incuți.

Eu cred că e mai bine să chemați profesori mai puțini, dar de seamă, decât mulți și slabi și aceluia să li-se dea 2 și 3 studii cu oare multe. E de ajuns ca la o școală să fie directorul și 3—4 profesori de seamă, care să servească de pildă și povățuitori celor mai tineri, pentru ca școala să meargă bine și orașul să ținut să aibă în școală un bun focar de lumină și cultură românească.

Poate când voi afla că ești la București și dacă îmi vei răspunde, am să viu și și eu la București pe câteva zile, ca să stăm de vorbă despre nevoile învățământului din Ardeal.

Complimente dela soția mea și salutări frățești dela al D-tale devotat

I. Paul

Strada Asache 7.

Răspunsul meu la această scrisoare fu o invitare pe care i-am adresat-o imediat, de a veni la București sau la Sibiu, spre a ne înțelege, ceea ce Paul a și făcut. Potrivit înțelegerii, l-am numit imediat profesor la cursurile, cari au început în Iunie la Cluj (nu la Blaj), și la cari el izbuti în scurtă vreme să câștige în mare măsură inimile ascultătorilor, ca și în lunga-i carieră la Iași.

Azi, când, după șase ani și jumătate de dascălie în Ardeal, el se întoarce în Iași lui iubiți, îl întovărășesc regretele sincere ale tuturor celor cari l-au cunoscut și iubit.

Onisifor Ghibu.

BIBLIOGRAFIE

Lucian Costin: Mărgăritarele Banatului (mare colecție de folclor) „Cartea Românească”, Timișoara.

Fărimitori cu prilejul serbării jubileului de 60 de ani a liceului „Unirea” din Focșani. „Cartea Putnei”, Focșani, 1926.

Apostol D. Cu'ea: Cetățile moldovenesti de pe Nistru (Cunoștințe folositoare, Seria C. Nr. 25. Prețul Lei 4.)

„In locașurile dreptilor...”

Dacă e adevărată credința populară că sufletul despărțit de trup rămâne alături de acesta până la astrucare, atunci regretatul Ioan Paul a văzut funerarul superbe, cum și vrednicia să vadă.

Sufletul lui s'a ridicat din cătușele lumii în somn, poate în vis, fără suferință și fără intervenția scalpelului, cum au dăruit Zeii lui Kleobis și Biton, drept cea mai mare fericire, ce se poate acorda muritorilor.

Desprins din cătușe, el n'a luat drumul spre lumea siderală, ci a rămas încă între noi, ca un bun cunosător al vechilor tradiții populare...

Era mai ușor acum, se putea ridica în regiuni mai înalte, cum se ridicase în viață, de câteori cătușele lumii îi îngăduiau...

Fălăia din aripile noi, ca pe vremea tinereții, se sbătea pe la cei rămași în urmă, bătea la geam și le trimetea cuvinte într'aripate...

Mai pe urmă se opri la universitate, unde osâmintele i-se odihneau sub coroane de flori, în legănarea adormitoare a troparelor funerare...

Tovarășii lui de muncă, în cea mai mare parte foști elevi, alături de elevii de acum, își spuneau cuvântul de adio, întretăiat de lacrimi.

Prietenii și cunoscuții lăcrimau și ei.

Și duhul lui plutea deasupra lumii îndurerate, spunând cu surprindere și mângâiere:

— De ... voiu fi muncit și eu ceva, cât am făcut umbră pământului!

Apoi se gândi să-și ia dovezile pentru calea cea lungă: studiile ce le făcuse, cunoștințele ce le înmăgăzinasă prin o stăruință ce a rămas tinerească până în clipa din urmă; Manualele de școală, articolele de critică și literatură, în deosebi „Lasă” și „Florică Ceterașul”.

Se gândi la lecțiile lui de dascăl bătrân, cari stau adunate în vrafuri, și peste cari uitarea își va cerne colbul ei de cioclu...

Apoi își zise deodată:

Nu iau nimic cu mine! Dumnezeu știe doar totul! El să judece!

Când sicriul fu scoborit în pământ, duhul își luă sborul în slavă.

Și vămile văzduhului se deschideau în calea lui, și vameșii îi făceau semn cu mâna, să treacă înainte.

Din când în când privia în urmă.

Pământul, dela o vreme, lua forma

unei hârtii — deslușia bine linia opacă a munților, fluviile strălucitoare, granițele chiar, apoi se preschimbă într'un astru de o neașteptată strălucire.

Trecuse peste vămile văzduhului, de-acum.

Prin eterul diafan, răsbătea, tot mai aproape muzica sferelor...

Efluvii luminoase țigneau din haos. Și pe cărarea de lumină suflete cunoscute coborau întru întimpinarea lui: tovarăși de muncă, elevi, prieteni.

Odrasle ale lui îl întimpinară... trei aveau în jurul capului câte o aureolă, cum au sfinții din icoane și vitejii, cari au murit pentru țară...

De trei ori încercară să se îmbră-

țișeze, și de trei ori rămaseră cu brațele întinse în gol...

Ajuns în fața Stăpânului a toate, pelerinul se închină și spuse neșovăclnic:

— Doamne, am venit după porunca Ta. Cred că m'am străduit să muncesc și eu în lume, pe cât m'au iertat puterile...

Ingeri mititei aduceau Cartea vieții, în care stă scris binele și răul ce l-au făcut oamenii în viață.

Ci Domnul le spuse cu blândețe:

— Nu e nevoie!

Apoi întorcându-se către pelerin, zise, binecuvântându-l:

— Bine slugă bună și credincioasă! Intră în locașurile dreptilor!

Al. Ciura

BULETINUL ASTREI

A doua conferință a secției școlare

În ziua de 22 I. c. a avut loc a doua conferință a secției școlare a „Astrei”, ținută de d. Const. Sudețeanu despre „Factorul principal în învățământ: Profesorul”.

Înainte de conferință, președintele secției d. O. Ghibu, a parentat pe regretatul Ioan Paul, care în lunga-i carieră de 40 de ani, a fost un model de dascăl român idealist.

Conferința d-lui Sudețeanu a fost în rezumat, următoarea:

Conferențiarul deosebește în ce privește pe profesor starea de fapt și starea de drept. Starea de fapt este cunoscută de toți și se caută remediile pentru împiedicarea crizei, care amenință învățământul nostru. Starea de drept presupune la profesor un prisos de viață, care să însuflețească școala amenințată altfel a-și vedea scăzând nivelul cultural. Al doilea punct se exprimă prin această opoziție că, deși profesorul este și el un produs al mediului, lui i-se cere să reformeze mediul în care trăiește. Greutatea realizării acestei cerințe pentru profesor stă, între altele și în aceea că el trebuie să predea materiile de învățământ și să facă educația totodată. Profesorul simte din ce în ce mai mult defavoarea ce se aruncă asupra carierii și muncii sale prin creșterea curentului materialist al vremii noastre, contra căruia tot profesorul trebuie să lupte prin educația ce dă în școală.

Statul însuși trebuie să se intereseze de modul de producție și puterea de producție a profesorului în școală, mai ales astăzi când criteriul productivității

îndeosebi economice primează alte considerații culturale.

Profesorul nu este, chiar din acest punct de vedere, un neproductiv și munca lui trebuie socotită ca realizând cel mai înalt grad de producție culturală din care derivă toate categoriile producției. Profesorul nu este un obiect de lux, pentru zile mari, ci isvorul de producție al muncii tuturor. Apostolatul idealist retoric trebuie înlocuit cu imperativul muncii creatoare de energie națională. Atitudinea sufletească a profesorului trebuie să fie aceea a unui idealism creator. Condiția esențială ca profesorul să-și înțeleagă rostul activității sale, stă în iubirea de chiemarea sa.

În jurul conferinței d-l Președinte al secției a pus în discuție trei aspecte ale subiectului: 1) Există sau nu o criză în starea profesorului? 2) Care ar fi mijloacele de îndreptare a crizei existente? 3) Modul de pregătire al profesorului. Membrii secției au discutat primele două chestiuni, iar a treia se va discuta în ședință specială, Luni 1 Martie, ora 6 p. m. la care pot lua parte toți cei ce se interesează de problema școlară.

Horia Trandafir

O aniversare glorioasă

Celebrul fiziolog rus Pavlov împlinește în curând 50 de ani activitate științifică. Va fi sărbătorit cu mult fast. Se va bate și o medalie comemorativă, care se va distribui în toată lumea de elevii și admiratorii renumitului savant.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

TEATRU

Papa Lebonnard

dramă în 4 acte de Jean Aicard

Sunt piese dramatice în cari genialitatea creatorului se dăruiește deplin unei singure idei sau unui singur personaj, lăsând în umbră pe celelalte sau întrebându-le cu singurul scop de a arunca lumină din toate părțile, de a da relief cât mai bogat, ideii sau personajului îndrăgit de autor. La marii dramaturgi — Shakespeare, Ibsen, și Shaw — pe cari cititorii și-i pot rememora din reprezentațiile recente ale acestei stagiuni, geniul creator a dat fiecărui personaj, fie el cât de obscur, individualitate proprie; din genialitatea lor fiecare și-a luat suflet, carne și oase și a intrat în viața piesei cu atitudine bine motivată în toate amănunțele ei. „Papa Lebonnard“ face parte din întâia categorie de piese. Autorul a avut în sufletul său imaginea de o discreție și duioșie unică a bunului Papa Lebonnard, i-a cunoscut toate culele delicate ale sufletului, și i-a dăruit astfel dramei într-o splendidă lumină artistică, lăsând în umbră pe celelalte personaje, dovedind chiar stângăcie în unele episoade.

Lebonnard, un bătrân ceasornicar, este adânc convins că bunătatea evanghelică a sufletului său, alimentată și de lecturi filosofice, va eși triumfătoare în familia înveninată de răutatea soției sale, o femeie care disprețuiește modesta ocupațiune a sofului, visând înrudirii cu conți și marchizi. Fiica lor, Ileana, o mlădiță din sufletul lui Lebonnard, iubește pe doctorul Andrei, un tânăr cult și integru; iar băiatul lor, Robert, fiul sufletesc al mamei pe fiica unui marchiz. Mama este încântată de perspectivele dragostei fiului, punându-și în acelaș timp, în joc, toată răutatea pentru a îndepărta inima fetei de a doctorului și a o da unui conte.

Intențiunea ei e întărită și de faptul, descoperit mai apoi, că doctorul e un bastard. Dar fapta ei găsește în cale bunătatea lui Lebonnard, care își iubește fiica până la lacrimi și este nestrămutat în gândul de a-i da toată fericirea, pe care o doarește sufletul său și pe care el o crede vrednică de ea. Într-o scenă violentă răutatea sufletului ei răscolește toată indignarea bunului Lebonnard și acesta îi aruncă în față toate păcatele tinereții ei: el știe că însuși Robert, fiul lor este un bastard. În scenă intervine Robert, insultând pe bătrân. Lebonnard, ne mai putându-se stăpâni, îi descoperă și lui păcatul nașterii sale, destăinuire care cade atât de greu peste sufletul lui încât i-l transfoarmă — printr-o boală crudă — în întregime.

Dar bunătatea lui Papa Lebonnard nu are marginii; ea nu poate lăsa să plece

din casa lui pe copilul cu sufletul convertit. Cu toatecă e un copil bastard, Robert, i-a intrat în sufletul lui; plecarea lui ar însemna o bucată ruptă din suflet. Deaceea el îl iartă și și-l lipește de inimă cu aceeaș dragoste ca și pe Jeana. Este de o duioșie care stoarce lacrimi, scena, în care bunul Papa își strânge la piept, cu aceeaș dragoste, pe ambii copii.

Peste întreaga piesă plutește bunătatea lui Lebonnard, ca un zâmbet înmuiat în lacrimi. Ea copleșește toate sufletele cu lumina blândă a unui soare de toamnă, sub care toate sufletele se simt apropiate. De aceea, piesa a cucerit toate sufletele pușinilor spectatori.

În rolul lui Papa Lebonnard d-l Zaharia Bărsan și-a putut turna toată duioșia sa sufletească; de astă dată temperamentul d-sale liric și-a găsit cea mai potrivită alvie.

D-l Potoroacă a avut un promițător debut în rolul lui Robert. Îndeosebi în scenele dramatice a dat dovadă de un suflet care poate vibra puternic. D-na Jeana Popovici-Voina, cu toatecă a avut un rol diametral opus temperamentului d-sale exuberant, a găsit destulă delicatețe și duioșie pentru sufletul Jeanei. Supărător de afectată d-na Fotino în rolul d-nei Lebonnard; simpatic, ca întotdeauna în roluri de bătrâni, d-l Potcoavă; în notă d-l Dimitriu, d-na Silvia Jipescu-Hodoș și d-l Psatta.

Meșterul Manole

de Victor Eftimiu în turneu

Turneele teatrelor din București s'au pornit în avalanșe, ca zăpada când începe desghețul. Naționalul, care are în jurul său atâtea moașe, mai mult sau mai puțin oficiale, s'a grăbit să ne înfățișeze un al doilea spectacol, cu plăpândul țânc dramatic al d-lui Eftimiu, înainte de a ajunge la noi turneele teatrelor particulare, cari au dovedit de multe ori că știu avea mai mult respect față de artă, cași față de public.

Dacă ne-am inchipui, prin absurd, un concurs pentru premiarea celor mai proaste „creațiuni“ dramatice românești de astăzi, hotărât că „Meșterul Manole“ al d-lui Eftimiu ar lua premiul întâiu. Este și acesta un fel de a te distinge de masa amorfă a mediocrității oneste (subliniem cuvântul, pe care nu ni-l putem închipui niciodată alături de numele d-lui Eftimiu), pentru a te înălța pe treapta cea mai de sus, rezervată de estetica „pură“ celui mai mare dramaturg contemporan — al lumii, nu numai al fericitei noastre țări.

Dar nu numai inferioritatea, să zicem de tehnică dramatică ne revoltă în această capodoperă de avort artistic. Nu numai vidul versurilor cu rezonanță de tinichea ru-

ginită, nu numai absurdul creației de fantazie, de cea mai proastă calitate, cu efecte de mare schlager de sezon, sau intrările și exhibiția de circ a fetelor dela curtea Domnului, în actul II ne exasperează, ci mai presus de toate tendința — voită sau nevoită, e indiferent — de a parodiza unul dintre cele mai înălțătoare momente ale istoriei noastre, pe care fantazia caldă și onestă a poporului l-a învelit în aureola neperitoare a legendei, dându-i valoare de simbol al marilor acțiuni omenești aici pe pământ. Căci tot caraghioslăc unui ritual francmasonic aruncat în cărca unor țărani de pe plaiurile Carpaților, cari își scot parcă săbiile din cioareci; aruncarea pe scenă a unui cioban îndobitocit cu conștiința senină de mare autor dramatic, pentru a schița gesturi de înaltă marinimie, alături de un țigăn de aceeaș calitate; apoi scena cu cerșetorii prefăcuți, cari își bat joc de daniile pornite din îndemnul curat al inimei întru mărirea lui Dumnezeu, toate acestea nu sunt altceva decât elemente de parodie a tradițiilor celor mai scumpe sufletului nostru, pe cari nu ne-am mira dacă le-am găsi întrebuițate de dușmanii noștri pentru grave efecte de propagandă antiromânească.

Și cu această prostituare a tradițiilor noastre își trimite Teatrul Național din București ucenicii să facă exerciții de teatru în „provincie“. (Cu cât dispreț se va pronunța cuvântul acesta când se pun la cale astfel de turnee). Învățăcei, lipsiți și de talent uneori, cari se maschează ca într'un teatru de copii diletanți, jucat în salon la grandmama, mai parodizează și ei figuri cuvioase de Mitropolii sau de boieri venerabili, stâlpi ai credinții noastre strămoșești. Mărturisim că îl preferim pe d. Eftimiu în persoană, care declamă cu emfază cel puțin și are o mască mai simpatică. În special pentru cucoane...

Dar, n'avem ce zice, nici publicul nostru nu s'a lăsat mai prejos de acest spectacol. Acest public, pe care nu-l putem califica acum așa cum am voi, se abține dela spectacolele teatrului nostru, care cheltuiește muncă multă și talent veritabil pentru a aranja adevărate sărbători de artă, acest public umple sala la „Meșterul Manole“ și cade în delir în fața acestei opere de bazar oriental. Iar studențimea noastră atât de avântată, în loc să fluere piesa și să huiduiască pe autorul care prostituiază măreția trecutului nostru, ca altădată, își sparge coșul pieptului în strigăte de bravo! chemând la rampă pe autor pentru a i se prosternă ca unui idol. Din nefericire autorul lipsește.

Turneul Mărioara Voiculescu

Și totuși, se poate înjgheba și un turneu cinstit, chiar dela Teatrul Național din București, în care nici actorii — toți — să nu fie monetă cu valoarea depreciată și nici piesa aleasă o exhibiție de bălci, scrisă din rutina elementară a scrisului, sau din orgoliul, cu o foarte relativă justificare, de a-ți vedea numele pe afiș. Turneul condus de d-na Mărioara Voiculescu, cu „Manechiul Sentimental“ al d-lui Minulescu, este cea mai bună dovadă.

CONFERINȚE

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

G. Giuglea: Românii din Serbia

Se pare că, pe zi ce merge vieța noastră publică se desmetește.... Haosul și beția lăsată în urmă de războiu și de marele eveniment al Unirii se limpezesc; spiritul public își regăsește alvia; un naționalism realist începe să marcheze o nouă epocă în dezvoltarea noastră istorică. O dovadă că, conștiința de sine a nației se intensifică este și faptul îmbucurător că începem să ne aducem aminte de ce avem românesc în afară de hotarele patriei mărite. Într'adevăr, numai haosul de după războiu ne-a putut lipsi de un sentiment de elementară datorie față de frați cari gem — da! da! cuvântul nu este prea greu — sub stăpâniri străine, fără de a se bucura nici de mângâierea și întărirea sufletească a unei culturi naționale, nici — și aceasta este mult mai trist — de drepturi „omenești”, pe cari diferite Ligi ale drepturilor omului le strigă în Europa, acuzându-ne pe noi de călcarea lor și uitând că sunt nații cari nici un se pot compara cu noi în privința respectării acestor drepturi.

Deaceia nu putem decât să felicităm cu toată căldura inițiativa secției Cluj a Ligii Culturale, de a organiza o serie de conferințe despre Românii de peste hotare. E o bună continuare a tradiției ei de a purta de grijă de solidaritatea și conștiința națională a nației întregi.

Seria a fost inaugurată de conferința d-lui prof. univ. G. Giuglea despre Românii din Serbia, tratând numai pe Românii din nordul Serbiei vechi. Spațiul nu ne permite să rezumăm mai amplu expunerea d-sale, bazată pe o mulțime de date pozitive, luate la fața locului cu ocazia călătoriilor făcute de d-sa împreună cu d-l Vălsan, în aceea insulă românească, în anii 1910 și 1911. (Rezultat al acelei călătorii este frumoasa colecție de literatură populară „Dela Românii din Serbia”, publicată în 1913). D-sa a făcut o expunere asupra origini acelor Români, bazată pe ultimele cercetări istorice și pe concluziile cari se pot scoate din numirile topice. Mai ales acestea din urmă dovedesc că acești Români au fost între primii cari au făcut așezări în aceea regiune a Serbiei. Ei au fost apoi într'un continuu contact cu cei dela nordul Dunării, fapt care i-a ajutat mult la păstrarea naționalității. Situația lor economică și culturală este de neînchipuit. Aproape 300.000 de Români trăesc din puținul pe care li-l dă pescuitul și muntele. N'au nici o școală românească; iar cuvântul lui Dumnezeu nu-l aud decât în sârbește (Pe întreg teritoriul nu s'a găsit decât unul singur, și acela era primar, care a știut „Tatăl nostru” în românește!) Sărbizarea lor se face cu mijloace drastice; ei înșiși încep să se numiască Sârbi. Un dram de conștiința națională le-a mai rămas însă. Acesta ar putea fi alimentat prin cărți bisericești românești, scrise cu alfabetul sârbesc, pentru a le trezi, mai întâi, dragostea de limba românească. E o propunere foarte practică pentru realizarea căreia Liga ar trebui să iee măsuri grabnice.

Vaccinarea antituberculoasă

Faima tuberculozei e de o tristă celebritate. Victimele pe cari această implacabilă boală le face an de an pe toată suprafața globului ne îndreptățesc să privim tuberculoza ca flagelul cel mai redutabil; și cu drept cuvânt, pentru că proporția dintre morții de alte diferite boale și morții de tuberculoză pune această molimă într'o lumină foarte sombră. Statisticile ne arată, că dintre 100 de morți 10—20 (cifrele variază la diferite țări) își datoresc sfârșitul letal tuberculozei. Tributul anual al României e de 60—70 de mii de morți de tuberculoză. Cifra aceasta ne poate oferi puțința de a raporta în date numerice aproximative hecatombele de tuberculoși de pe întregul glob. Tendințele oamenilor de știință de a pune un stăvilă puternic contra ravagiilor acestei boale sunt desigur foarte justificate. În ultimul timp s'a agitat în presă o veste îmbucurătoare, care anunța aurora unei ere menite să asiste la sugrumarea crâncenului flagel. Era vorba de descoperirea unui vaccin contra tuberculozei. Ilustrul profesor francez Calmette, subdirector al Institutului Pasteur din Paris, după o trudnică și stăruitoare muncă științifică savantă de peste 12 ani a ajuns în fine la acel vaccin anti-tuberculos, care poartă numele său și al colaboratorului său principal și care prin generalizarea aplicării sale va constitui una din cele mai mari binefaceri ale omenirii zilelor noastre. Nu intrăm în detalii explicative de ordin tehnic privitoare la prepararea acestui vaccin, nu e însă inutil să se știe, că profesorul Calmette în experiențele sale îndelungate s'a folosit de vaci și de viței, a căror comportare față de infecțiune este asemănătoare cu a omului. Eficacitatea vaccinării acestor specii de animale era un indiciu, că și omul va putea beneficia de dărnicia științei și într'adevăr constatările de până acuma (comunicate în parte la Academia de Medicină din Paris) ne permit să nădăjduim, că tuberculoza va putea fi prevenită prin vaccinul lui Calmette. Vaccinarea începe în primele zile ale vieții și e foarte ușor de executat. Marile institute de vaccinuri pun materialul necesar la dispoziția medicilor. La noi încercările deabia au început și au fost inaugurate în chip promițător. — Problema vaccinării antituberculoase e extrem de importantă și tocmai pentru motivul acesta d. prof. Dr. I. Cantacuzino a făcut din ea subiectul conferinței ținute la Fundația Carol din București în 21 Februarie, inaugurând al doilea ciclu de conferințe organizate de „Asociația generală a medicilor din România.”

Sărbătorirea unui savant român

Dumineca trecută urma să fie sărbătorit la București savantul nostru cu renume mondial, profesorul Dr. Toma Ionescu, cu prilejul împlinirii de 30 de ani în învățământul medical. O indispoziție a sărbătoritului a determinat amânarea acestei festivități, organizate de o pleiadă de colaboratori, elevi și admiratori ai distinsului

maestru, care a ridicat prestigiul chirurgiei române la nivelul științific al marilor centre apusene, cari apreciază pe profesorul Toma Ionescu în aceea măsură ca și nenumărații săi admiratori din țara noastră. Desigur, că atunci, când sărbătorirea va avea loc, manifestațiile de admirație și de recunoștință vor atinge intensitatea cu care maestrul a luptat fără preget, timp de 30 de ani, pentru triumful științei românești.

Idea biopolitică

„Astra” a fost pentru neamul românesc promotorul multor idei generoase și salutare, cari au netezit drumul evoluției poporului nostru; ea a acționat cu deplină temeinicie, chiar în vremile când puțința de manifestare liberă era îngredită de legiurile potrivnice expansiunii noastre etnice. În trecut „Astra” a jucat un rol măreț; astăzi viața sa — păstrându-și aceeași măreție istorică — este pusă în funcțiune de motoarele noi ale cerințelor isvorite din contopirea provinciilor românești într'un singur stat unitar și în aceste cadre „Astra” continuă să-și afirme forța sa creatoare. În sânul „Astrei” s'a exteriorizat întâia oară ideea biopolitică și mâine, când biopolitica își va imprima pecetea ființei sale viabile în toate resorturile vieții noastre de stat, se va lămuri încă odată însemnătatea asociațiilor, cari sprijinite pe masele cetățenești insuflă autorității organizate a statului idei, ce pot servi ca ghid al propășirii unanime. În ședința plenară a secțiilor literare și științifice ale „Astrei” (14. II. c.) s'a oferit secțiilor un nou și prețios material de studiu în vederea înfăptuirii unei colaborări inspirate de ideea biopolitică. Când secțiile vor ajunge la un acord pe acest teren, vom putea spera, că realizarea aceluia parlament cultural, preconizat de d. Vasile Goldiș, nu este departe și atunci secțiile „Astrei” vor fi niște adevărate uzine, în cari se vor elabora ideile hotărâtoare ale prosperității noastre integrale.

Lupta antiveneriană în Ceho-Slovacia

O lege în acest sens s'a votat în statul vecin. După această lege orice persoană atinsă de o boală venerică în perioada de contagiune e obligată să se îngrijească cu un medic. Statul îngrijește gratuit pe săraci. Examenul medical este obligator pentru oricine e bănuit a fi atins de o boală venerică. Se procedează cu menajamente față de reputația persoanei vizate. Autoritatea publică poate plasa pe individul periculos pentru anturajul său într'un stabiliment medical până la vindecare. Supravegherea continuă și după vindecare și recurge la examene complimentare dacă nevoia cere. Medicul e obligat să facă o declarație scrisă autorităților sanitare, când bolnavul său nu respectă prescripțiunile medicale și obligațiunile impuse de boala sa. Tot medicul caută sursa infecției și împărtășește autorităților publice rezultatele investigațiilor sale. — Tratatamentul

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

PENTRU AL DOILEA TEATRU ROMÂNESC AL ARDEALULUI

Problema unui al doilea Teatru românesc al Ardealului se pusese stăruitor în discuție acum câte-va luni. „Greutățile materiale“ sau mai bine zis pretențiile prea exagerate ale unor oameni de teatru, au făcut ca planul acesta frumos și util să treacă la arhivă. Ardealul rămânând să aștepte alte împrejurări mai favorabile pentru a-și vedea realizat acest postulat artistic.

Noi reluăm problema în discuție, pentru că evenimentele artistice din ultimele două săptămâni ne-au dovedit cu cât de puține eforturi s'ar putea realiza această operă de nespusă însemnătate. Anume am văzut că Teatrul Național din București are actualmente nu mai puțin de 4 trupe în turneu (Cîprian, Livescu, Macri, Voiculescu) al căror personal artistic se cifrează la 70—80 persoane. Cu toate acestea la București reprezentațiile urmează fără să se simtă cât de puțin lipsa artiștilor — mai buni și mai slabi — plecați în turneu.

Tot atât de bine s'ar putea ca Teatrul Național să se lipsească de 30—40 de inși în mod permanent, și deci și de partea de subvenție întrebuințată pentru salarizarea lor. Acești artiști și suma cu care sunt salariați s'ar putea trece noului teatru al Ardealului, urmând ca orașele în care ar juca noua trupă să suporte, conform ofertei făcute de primăriile interesate, cheltuielile cu sala. Ar rămânea ca din încasări să se facă montările, ceiace nu e imposibil, și iată cum statul fără nici o jertfă în plus, ar putea înființa în Ardeal un al doilea Teatru. D. Al. Lapedatu, ministrul artelor nu e tentat de titlul de glorie al creierii acestui așezământ?

Horia Trandafir.

Sabotarea păcii. — Aristocrația Ungariei s'a dovedit inventivă în găsirea mijloacelor de sabotare a păcii. Adică n'au pregetat să aleagă orice mijloc, numai să mineze statele succesoriale. A avut se'nțelege precauțiuni: pentru streinătate să aibe o mutră oficială, însă în sinea sa păstra cealaltă

prin corespondență (sistem șarlatanesc) e interzis. Secretul profesional se observă cu strictete de toți cei însărcinați cu îndeplinirea acestei legi.

Partea a doua a legii se ocupă cu problema prostituției. Legea în ansamblul ei prezintă mult interes și ne îndeamnă să mai revenim.

Dr. Aurel Voina.

tă mină, de răsbunare și aprobare a atențatelor. Deputatul republican cehoslovac a surprins cele două trășături ale clasei groșilor și conșilor, într'un discurs, astfel: „Datele publicate dovedesc, că afacerea are un caracter politic. În Ungaria sunt de fapt două guverne. Cel oficial aruncă nisip în ochii Europei, cel ascuns („suteran“ unterirdisch) așteaptă ocazia restaurării Habsburgilor. Nobilimea a dus lupta contra națiunilor nemaghiare, contra slovacilor și susține acum în Ungaria o stare tulbură, proprie atentatului. Toată Europa dorește să facă imposibile asemenea acțiuni în viitor și demersul la S. N. să fie categoric. Aceasta nu înseamnă amestec în afacerile Ungariei. Faptele arată, că funcționarii superiori ai guvernului sunt implicați în afacere. În vremea eforturilor noastre de consolidare economică în Ungaria s'a pregătit un atentat contra coroanei noastre. Politica oligarhiei maghiare de azi se sfârșește în sală justiției. Dacă ministrul de externe declară că noi vrem ordine în Ungaria și garanții ale acestei ordine, aceasta înseamnă o răsturnare a Ungariei de azi“. Situația e prinsă sugestiv și edificator. Oligarhia maghiară nu mai poate inspira încredere nimănui. Ea trebuie să cedeze locul unei democrații sănătoase, care să aibă încrederea străinătății și a însuș poporului maghiar astăzi buimăcit de intrigile ei.

Septimiu Mureșanu. — Moartea neașteptată a prefectului Septimiu Mureșanu, în plină vârstă bărbătească, este un prilej de doliu pentru oficialitatea deopotrivă ca și pentru publicul mare din Cluj și județ. Septimiu Mureșanu a fost un excelent administrator, un om de muncă neobosită, așa cum cer aceste vremuri atât de frământate. În mijlocul valorilor agitate Septimiu Mureșianu a știut să-și împartă atenția în toate direcțiile, cu fapta și vorba își oferia concursul său.

Inimă deschisă și plină de elanuri bine intenționate, decedatul prefect lasă vii regrete. Ardelean de naștere, după o carieră frumoasă administrativă în vechiul regat înainte de războiu s'a întors între ai săi, pe cari i-a servit cu toată înțelegerea și iubirea unui suflet bun și generos. Fire exuberantă, servibilă și prietenească, lasă un gol simțitor în oficialitatea care de regulă face exces de autoritate și spirit rigid, și antisocial.

Orașele ardelen. — Bilanțul alegerilor comunale este viu comentat de toată țara. Peste ceva nu putem trece: declarațiile fruntașilor minoritari, cari se felicita pentru victoria dobândită în unele orașe ardelenice cum sunt Brașovul, Sibiuul, Mediașul, în cari viitoarele primării vor fi exclusiv minoritare. Cum noi suntem dela început contra exceselor exclusioniste, nu ne putem bucura deloc de această victorie, care înlătură elementul românesc dela conducerea treburilor publice în centrele amintite. Se știe cum s'au format acele orașe

și unde tindeau ele: la desagregarea elementului românesc; erau pepiniere de înstrăinare. Mândra civilizație orășenească sfida pe bietul român, menținut într'o stare patriarhală inapoiată și izgonit din marile curenturi ale culturii. Dar Brașovul are 12.000 locuitori români, Sibiuul peste 8000. Ei nu pot rămâne pe din afară, fără cuvânt în afacerile comunale. Ungurii și sașii trebuie să țină seamă de simțămîntul populației românești, să cadă la compromisuri electorale ca d. e. în Cluj, evitând prin aceste vechi resentimente și făcând posibilă o comunicativitate socială agreabilă și priincioasă intereselor orășenești comune. Să părăsească deci aerele de triumfători și umilitori ai altora. Aceste aere noi le combatem și când le vedem la suprazeloșii și șovinii naționali, și nu le putem întâmpina cu nici o bunăvoință nici la conlocuitorii noștri minoritari. Tact, bun simț și lipsă de trufie, înțelegere comună să vedem la ambele tabere.

Săptămâna muzicală. — Iarăși o săptămână extrem de bogată în evenimente muzicale! D-na Drăgulinescu Stinghe în *Gilda* din Rigoletto, și d. Jean Atanasiu în bufonul din aceiași operă și în *Scarpia* din *Tosca* sunt atracții pentru publicul clujan, care rare ori are ocazia a se desfăta în voci în înțelesul adevărat al cuvântului. Subtilitatea, delicateța, nuanțele variate din vocea d-nei Drăgulinescu Stinghe și amploarea vocii d-lui Atanasiu (care a atacat cu brio de două ori la bemol-ul) au îndreptățit aplauzele însuflețite. O bună remarcă pentru Mario prestat de d-nul Indrieșiu, Miercuri seara, și aceleași meritate bune aprecieri pe cari le-am făcut d-nei Aca de Barbu, în *Tosca*, cu alte ocazii. Tot Miercuri seara am aplaudat virtuozitatea de pianist a d-lui Bela Bartok, cunoscutul colecționar al folklorului românesc. Tușeul d-sale sigur, cultura muzicală rară i-au servit posibilitățile necesare pentru o măiastră interpretare a clasiceilor. Compozițiile proprii, împletite cu motive românești, au fost mult aplaudate.

Pentru tiparul frumos. — La noi în țară tiparul frumos este o achiziție destul de recentă. Chiar pentru aceasta împlinirea a trei ani de apariție a revistei „*Grafica Română*“ din Craiova, redactată cu multă competență de un tânăr plin de frumoase năzuinți d. V. Molin, merită să fie relevat. „*Grafica Română*“ prin articolele ei, concursurile publicate și prin însăși execuția ei, a însemnat o școală pentru tipografii noștri. Inițiativa de a lansa caracterul „arhaic românesc“ o găsim frumoasă și ne exprimăm dorința ca să se treacă mai departe, după verzele să se toarne curente (cari ar trebui să fie mai puțin încercate) iar apoi, după corp 60, 48, 36, 28 și 20 să se procedeze la turnarea corpurilor mai mici 12, 10, 8. Urăm „*Graficei Române*“ viață lungă și succes pentru realizarea frumoaselor ei scopuri.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Trei probleme în adunarea generală a Băncii Naționale. — Duminecă, 21 Februarie, s'a ținut adunarea generală a primului nostru Institut Financiar, a băncii de emisiune.

Cu această ocaziune, s'a cetit și raportul Consiliului de Administrațiune către acționari, așteptat cu multă nerăbdare din partea cercurilor financiare și economice, căci pelângă momentele ce stau în strânsă legătură cu dezvoltarea institutului și operațiunile sale, urmându-se o tradiție, se găsesc în acest raport, și aprecieri juste, în legătură cu politica financiar-economică a statului, și cu problemele cele mai importante, ale viitorului apropiat.

De această dată, trei sunt problemele mai însemnate, asupra cărora, conducătorii băncii noastre de emisiune, țin a-și fixa punctul lor de vedere, și dat fiind, că aceste probleme, sunt privite prin prisma obiectivității și din punct de vedere al laturii economice, soluțiunile preconizate, sunt atât de serioase, încât conducătorii de acum și din viitor ai destinului economice ale țării noastre, vor trebui, să se ocupe mai de aproape cu aceste chestiuni, și să-și modifice concepția inițială, pe lângă care persistă de mai bine de patru ani.

Problema comprimării prețurilor la cereale, prohibirea la export a grâului și se-carei prin taxe prohibitive de export, politica vamală urmată până acum, de a se admite, chiar și cu taxe urcate la import, o mulțime de „inutilități” pentru viața zilnică, o protejare insuficientă a multor industrii noi și înfloritoare, față de concurența ilioială a streinătății, a fost atât de des și mult discutată în cei din urmă doi ani, fără ca, dorințele unanime ale cercurilor noastre economice să fi fost luate în considerare în mod serios de factorii competenți ai zilelor noastre.

E mult adevăr, când raportul băncii noastre de emisiune, referitor la acest punct, spune: „O politică economică de mai multă libertate, poate că suprimarea în parte, dacă nu integral, a comprimării prețurilor cerealelor prin prohibițiuni sau taxe, o politică vamală, care să împiedice importul atâtor inutilități pentru viața zilnică, ar fi avut o consecință favorabilă asupra producțiunii naționale și ar fi făcut, ca venitul național să crească, aducând o altă adaptare schimbului asupra străinătății.”

Suntem, încă un stat agricol, și o politică cuminte în acest domeniu, nu ar fi dus, ca anul trecut, că am fost siliți a importa grâu, iar actualmente, se samănă, numai cât e necesar traiului zilnic.

Dela unire încoace, o mulțime de noi industrii, au fost create. Din unele, ne putem satisface întreg consumul intern, și cu toate acestea, protejarea vamală a acestora e mai mult de cât insuficientă, cu toate că, s'a atras în repetite rânduri atențiunea celor cu răspundere asupra faptului, că străinătatea numai pentru a-și câștiga de-bușeu la noi, vinde sub prețul de cost, prin

ceace primejduște buna dezvoltare din viitor a industriilor naționale. Prin aceste vânzări sub prețul de cost intru nimic nu pierd, căci la adăpostul legilor vamale în vigoare în țările vecine nouă, și cartelate fiind, au urcat prețul în consumul intern, tocmai cu atât, cât se pierde la export.

Problema schimbului cu treinătatea, cât și a revalorizării sau a stabilizării monetei naționale, se pare, că va ajunge într'un nou stadiu.

Valoarea leului, în anul trecut pe piețele din streinătate, a fluctuat în limitele normale ale unei monete stabilizate, limite, influențate de producția agricolă a țării.

Chestiunea cea mare a revalorizării, idea urmărită cu atâta perseverență de către conducătorii financielor noastre publice, de astădată se pare, că va fi înlocuită, cu problema stabilizării, la un curs mai urcat decât cel actual, și apoi mai târziu, când refacerea economică va permite acesta, și când acoperirea metalică va îngădui și reintroducerea convertibilității biletului de bancă, o trecere la valuta aur.

Anglia, al cărui bilet, era numai cu 2 jum. puncte îndepărtată de valoarea aur, a avut lipsă, de o politică economico-financiară de trei ani, pentru a ajunge la valoarea-aur, pe când celelalte state din Europa, cu o situațiune economică similară nouă, după o stabilizare sigură și încercată în doi trei ani, au preferat o devalorizare, ca puncte de trecere la valuta aur. Altă politică, pentru aceste state nici nu era posibilă, căci o revalorizare a unei valute, care a pierdut din valoarea sa de aur mai bine de 97 procente, nici nu poate fi închipuită. Și mai cu seamă la noi, unde producția națională mulți ani, va da cel mai mare contingent, prin produsele agricole, deci în materii brute, cu o valoare mai mică, decât produsele industriale.

Realizarea acestui program financiar, va întâmpina mai puține greutăți, și introducerea valutei aur, prin devalorizarea leului hârtie, va reclama un șir mai scurt de ani, decât problema revalorizării.

Problema depozitelor la bănci. — Și în fine, problema a treia, care prezintă un interes general și asupra căreia, conducătorii institutului nostru de emisiune, încă țin a-și fixa punctul de vedere, e problema depozitelor dela bănci, și a tantiemelor ce se plătesc conducătorilor întreprinderilor și băncilor noastre, cari de multe ori, sunt atât de exagerate în raport cu munca depusă, încât, echivalează cu o nedreptățire a acționarilor.

Conducătorii institutului nostru de emisiune, preconizează un control mai sever al societăților anonime, limitarea la un anumit raport între depozite și capitalul propriu al acestor societăți anonime, un anumit procent de disponibil, care trebuie să fie întotdeauna în casierile băncilor, — scutindu-le astfel prin această măsură indirectă, de imobilizări — măsuri, ce există în străinătate, și cari, vor trebui să fie legislate în viitorul apropiat și la noi.

Anul trecut, în luna Octomvrie, Banca Națională, a cerut tuturor băncilor, mari și mici, ca să replătească 10 la sută din creditele folosite.

Această măsură, a fost comentată în diferite feluri, fără însă a se fi putut afla adevăratul motiv. Raportul institutului nostru de emisiune, ne dă și în această privință o explicațiune a acestei măsuri, luată numai și numai, pentru a putea stabili o mai dreaptă împărțire a creditelor acordate în special, în favorul noilor provincii.

Spicuind datele statistice cuprinse în acest raport, găsim, că Ardealul, — care ne interesează mai deaproape, — a fost în special împărțit cu credite noi.

Din totalul de Lei: 8,425,395,204.33 credite de scont acordate, se revine asupra Centralei Lei 5,547,169,377.84; rămânând un rest pentru noile provincii și sediile din vechiul regat Lei: 2,878,225,826.49, din care, cele 12 Agenții ce se află în Ardeal, au acordat sub forma de credite de scont, 1,157,589,698.97; rămânând pentru cele 40 Sucursale și Agenții din vechiul regat, o sumă totală de Lei: 1,720,636,127.52.

Ținând însă seamă de faptul, că în suma de Lei 5,547,169,377.84 credite acordate de Centrala Băncii Naționale, se cuprind și suma de Lei: 1,634,896,967.03, creditul acordat Societății Naționale de Credit Industrial, care la rândul său, a împărțit industriile din Ardeal cu un credit total de Lei: 800,397,391.77, cât și de faptul, că Băncile mari din București, cari au Sucursale mai în toate centrele mai importante ale Ardealului, și deci au trebuit să alimenteze cu fonduri proprii aceste Sucursale, și dacă cifrăm aceste alimentări, numai cu un 10 la sută din totalul creditelor primite dela Centrala Băncii Naționale, atunci găsim, că sprijinul direct și indirect acordat Ardealului, atinge cifra însemnată de Lei: 2,349,214,331.72.

O nouă comercializare. — După comercializarea pescăriilor, a cărbunelui, uzinelor de fer etc. iată o nouă comercializare, cu care se ocupă și presa din streinătate. E vorba, de comercializarea minelor de aur, cari formează proprietatea statului.

După o statistică mai recentă, producțiunea de aur a țării noastre pentru anul trecut, a fost de 1164 kg. din care, 852 kg. au fost exploatate în minele de aur ale societății Mica, 109 kg. în minele private iar pentru minele statului, se revine cantitatea de 203 kg.

Statul, e nemulțumit cu producțiunea minelor sale, cari sunt numeroase, iată și motivul, pentru care, se proiectează comercializarea acestora.

Biurocratismul, care omoară ori și ce inițiativă, fără care, nu poate exista nici un progres, felul de a se trata chestiunile muncitorești — salarii de mizerie, salarii acordate ca spor, și neplătite — iată, tot atâtea momente, cari sunt neprielnice unei bune dezvoltări a întreprinderilor auri-fere ale statului.

BANCA CENTRALĂ

pentru Industrie și Comerț Societate Anonimă în Cluj.

Active

BILANȚ GENERAL la 31 Decembrie

Passive

Casa (numerar, oecuri și valute) — — — —	11.781.847	57		Capital societar — — — —	50.000.000	
Scout — — — —	125.504.035	65		Fond de rezervă — — — —	18.383.000	
Imprumuturi de lombard și ipotecă — — — —	8.518.099	59		Rezerve speciale pent. creanțe dubioase 2.010.000	20.343.000	
Conturi curente — — — —	156.802.120	83		Fond de penziune — — — —	2.337.500	
Efecte publice, acțiuni și participațiuni — — — —	43.130.991	30		Depuneri pe libel — — — —	137.168.668	10
Imobile: Edificiile centrale și sucursalelor: Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Hațeg, Oradea- Mare, Turda, depozitele de mărfuri la Cen- trală și la sucursalele Arad, Alba-Iulia și Sibiu — — — —	15.925.053	04		Depuneri în cont-curent — — — —	27.267.880	40
Mobilier, aranjament în depozite și vehicule — — — —	1.831.953	81		Reescont — — — —	103.847.861	55
Mărfuri (cereale, coloniale) și avans a mărfuri cereale — — — —	28.139.113	74		Dividende neplătite — — — —	368.780	—
Diverse conturi debitoare — — — —	7.343.733	39	398.431.953	Conturi curente creditoare — — — —	38.812.406	76
				Diverse conturi creditoare — — — —	6.923.798	77
				Interese tranzitoare — — — —	2.886.710	74
				BENEFICIU NET — — — —	—	—
			398.481.953			389.456.106
						8.975.847
						60
						92

CONTUL PROFIT ȘI PIERDERE

Dobânzi plătite — — — —	24.988.848	14		Dobânzi și comisioane — — — —		44.983.871	29
Salare și adausuri etc. — — — —	6.748.091	74					
Impozite — — — —	1.571.696	21					
Cheltuieli generale — — — —	2.749.392	60	38.008.023				
BENEFICIU NET — — — —			8.975.847				
			44.983.871			44.983.871	29

Cluj, la 31 Decembrie 1925.

Pentru contabilitate:

Ioan Babeș

expert contabil

DIRECȚIUNEA:

Ionel Comșa, director general.

Dr. Octavian Sglimbea, director.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Dr. Valentin Porușu,
vice-președinte

Ioan Vulcu,
vice-președinte

Ioan I. Lapedatu

Dr. George Popescu

Dominic Rațiu

Dr. Laurean Gherman

Dr. Ionel Pop

George Adam

Dr. Victor Moldovan

Vasile Goldiș

Ing. Ioan Hossu

Dr. Iacob Radu

Vasile C. Osvadă **Constantin Herța** **Dr. Leo Parasca**

Subsemnații cenzori am examinat conturile prezente și le am aflat în deplină regulă și consonanță cu registrele băncii

Dr. Octavian Russu **Aurel C. Domșa** **Constantin Popp** **Aurel Ciortea** **Nicolae Bratu**

președinte

FABRICA DE PIELĂRIE

GHETE, CURELE DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

FRĂȚII RENNER & Co. SOC. AN. CLUJ

ADRESA TELEGRAFICĂ: „DERMATA“.

SCHMOLL-PASTA

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE — BRAȘOV

*Reînoiți-vă la timp
abonamentul, prin
orice bancă din Cluj*

„NORA“

SOBE ARTISTICE DE FAIANȚĂ
SE POT COMAND DIN CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND 38

LA MAGAZINUL FABRICEI „IRIS“

„AGECO“

Societate Generală de Agentură și
Comerț Soc. Anon.

Filiala:

Brașov

MANUFACTURĂ ENGROS!

Lumea

PRETENȚIOASĂ

cumpără pretutindeni produsele

FABRICEI

„Hess“

Prima fabrică de bonboane și cio-
colată din Transilvania Soc. Anon.

BRAȘOV

Telefon 671 și 215

Adresa abonatului

„ASTRA“

Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare Soc. An.

Direcțiunea Gen.: **BUCUREȘTI**,
Str. LASCAR CATARGIU No. 11

! Adresa telegr.: *Vagonastra.* !
! Scrisori: *Căsuța poștală 136.* !

Direcțiunea fabricelor Arad:

Orice fel de vagoane de persoane, de
marfă și de lux. Vagoane Cisterne
pentru spirt, petrol și benzină. Vehi-
cule industriale, forestiere și agricole.
Construcțiuni de fer, stâlpi nituiți. Piese
de mașini forjate. Zdrobitoare de cânepă.
Poduri. Piese turnate de fer și de bronz.
Cazane cu înaltă tensiune sistem Gefia,
Kornwall, Tischbein, Dürr-Mödling etc.
Rezervoare pentru apă, spirt, petrol și
benzină de orice formă și mărime.
Piese de rezervă pentru vagoane

Oferte și devize, la cerere.

Trifoi și lucernă

Cumpărăm ca și în anii trecuți
orice cantități de **semințe de
trifoi și lucernă** pe lângă
prețurile cele mai avantajoase.

ATENȚIUNE! Acelor proprietari, cari
ne vor vinde nouă produsele lor, ne
obligăm, ca să le decusutăm (cură-
țim de matasă) gratuit a zecea parte
din marfa vândută nouă, pentru a fi
întrebuințată la viitoarea însămânțare.

BANCA CENTRALĂ, Secția Cereale

CLUJ, Strada Regina Maria No. 1—3.